

20. september 2004

Kr. 10,-

69. årgang

ORGAN FOR MENTAL, SOSIAL OG ØKONOMISK NYORIENTERING

Nr. 8

VÅRT MÅL: Et fritt levende selvvirksomt samfunn
 VÅR METODE: Selvkontroll og hensynsløs, men objektiv kritikk
 VÅRT MIDDEL: Ny livsorientering bygget på Kristusimpulsen

MOTTO: Riv ned alle gjerder som skiller menneskene og hindrer dem fra å oppleve og erkjenne våre dype fellesinteresser innenfor vårt felles samfunn. Frem med helhetsfølelsen og totalitetsbevisstheten. Ned med partipolitikken og klassekampen. Frem med det frie levende selvvirksomme samfunn.

Det er mennesket som er problemet – det vanskelige samspillet

Foredrag på Nyorienterings sommerstevne 31.07.04

«Ubalanse eller konflikter, ligger i relasjonen mellom et individs ønsker, erfaringer, muligheter, og de krav eller forventninger som miljøet gir det».

av Astrid Strømme

Siden 1950-årene har «samfunns-sykdommene» bare økt og økt. Det er stadig blitt mer krevende og uregjerlig å håndtere samliv, samarbeid, desintegrering i samfunn og fellesskap, avmakt og lignende... noe av problemets kjerne dreier seg om samspillvanskeligheter...

Begrepet samspill brukes i mange sammenhenger. I faglitteraturen er det primært knyttet opp mot det tidlige førspråklige samspillet mellom barn og foreldre.

Jeg bruker begrepet mer generelt: samspill er noe som foregår mellom mennesker, individuelt og kollektivt.

Samspill handler om hvordan vi forholder oss til hverandre; om hvordan vi håndterer våre arbeidssituasjoner, om hvordan samspill foregår mellom mann og kvinne, og hvordan samspill foregår mellom barn og de voksne. All utvikling skjer ved hjelp av samspill. Også i naturen.

Samspill forutsetter samhandling. Mestring av samhandling krever stabilitet som en betingelse, og gjentakelse som er nødvendig. Dette gir grunnlag for å lære hverandres reaksjoner.

I dette foredraget skal jeg forsøke å problematisere samspillproblemer ut i fra:

1) BDBs tankegodt, og ut ifra:
 2) Teorier til utviklingspsykologen, Urie Bronfenbrenner.

3) Vi kommer heller ikke utenom nevropedagogikken til Matti Bergström. Hans påvisning om at *menneskets indre liv er genetisk og avgjørende for hvordan vi håndterer informasjonsamfunnet er uhyre interessant.*

4) Samspillproblemer håndteres ulikt hos psykologer: noen tar utgangspunkt i atferds- og læringsteori, noen tar utgangspunkt i psykoanalytisk teori, og atter andre i humanistisk tankegodt.

Kort sagt: jeg vil bruke flere innfallsvinkler for å skape forståelse for «samsykdommene». Jeg vil også peke på at *samspillsproblemer henger sammen med den uoverensstemmelse som det er mellom produksjonslivet, den tekniske og økonomiske utviklingen.* (BDB i Totalitetsøkonomien).

Konfliktenes tidsalder

«Når sønnen ser en far som er åpen, kjærlig og samarbeidende overfor sin kvinne, får han også sine første øvelser i samliv».

Hva betyr det at vi tar et samspillsperspektiv på konflikter?

Hva betyr det at vi forstår menneskets utvikling som en økologisk prosess?

Hva betyr det at et problem ikke kan løses fra helheten?

Først av alt: Urie Bronfenbrenner er utviklingsøkonom. Han sier:

* *at mennesket er uatskillig fra det sosiale system rundt det:* skjer det noe med barnet på skolen har det sammenheng med både hjemmemiljø, kanskje også mor og fars arbeidsplass, kanskje har det noe å gjøre med venneflokken, og med bestemmelsen som ble tatt over hodet på klassen...

* et barn er en del av flere sosiale systemer som samspiller med hverandre

* forhold som barnet er priggitt kan spores til både mikro-, meso-, exo- og makronivå.

* *mikronivå* handler om det aller minste miljøet; om den samhandling

som foregår i hjemmet eller i klassen * men barn kommer også i kontakt med andre miljøer som arbeidsplassen til mor og far, venneflokk, skole osv. Bronfenbrenner definerer dette nivå fort: *mesonivå*

* både mikro-, meso- og exonivå blir påvirket av et nivå som er overordnet dem; og det er *makronivå*

* *på makronivå defineres både økonomiske, politiske og kulturelle premisser*

Ubalanse eller konflikter ligger i relasjonen mellom et individs ønsker, erfaringer, muligheter, og de krav eller forventninger som miljøet gir det.

Et eksempel:

Et barn får samspillproblemer i barnehagen. Problemet ligger i at barnets ønsker, muligheter og erfaringer ikke blir imøtekommet. Det oppstår derfor en konflikt mellom barnet og barnehagen.

Problemet er at lille Per på 3 1/2 år stadig vekk befinner seg i initiativfasen. Dette er utviklingstrinn alle unger må igjennom ifølge utviklingspsykologen E.H. Erikson. Lille Per er full av aktivitetstrang, prøver stadig ut nye grenser i barnehagen. Nå ville han kaste ball inne i et rom som absolutt ikke passet til det. Vanligvis hørte han på assistentene i barnehagen. Men nei, denne gangen ville han ikke høre etter! Han nektet, og ble bare helt ustyrlig når noen prøvde å få ham fra det.

Hva var lille Pers problem? Hvor begynte det? Hvis vi inntar et samspillsperspektiv på «problemet» vet vi at det ikke kan løses fra helheten. Helheten består av flere nivåer, av mikro-, meso-, exo- og makronivå. Noe kan ha skjedd hjemme. Kanskje mor ikke hadde hatt tid til sønnen? Kanskje det hadde noe med at mor plutselig fikk oppsigelse på jobben? Dette gjorde at hun fikk det vanskelig, og ikke klarte å håndtere dagens gjøremål slik at hun fikk tatt seg skikkelig av sønnen...

Psykologroller i endring

Samfunnet er i rask endring, og det lunt beskyttende terapirommet er snart en saga blott. Har psykologer nok guts og spisse albuer til å møte den nye virkeligheten der ute?

Den norske psykologiutdannelsen er blant de beste i verden. Vi er kjent for å utdanne generalister som er egnet til å gå inn i mange forskjellige arbeidsfelt. Vi må imidlertid spørre oss selv om vi i stor nok grad har tatt inn over oss de endringene som foregår i samfunnet, og som påvirker samfunnets behov for psykologisk kompetanse. Klarer vi å fange opp og integrere nye behov hos brukerne av vår fagkompetanse, eller er vi i ferd med å lukke oss inne i vårt elfenbenstårn og dyrke interne forestillinger om hva som er den «riktige» terapi? Får studentene våre de nødvendige kvalifikasjonene til å bekle de psykologrollene som samfunnet trenger? Behersker de relevante psykologiske verktøy? Har de tilstrekkelig mangefasettert innsikt

til å møte de nye utfordringene?

Det er åpenbart at det har skjedd og kommer til å skje store endringer i samfunnet som vil berøre psykologer og psykologers arbeidsroller. Samfunnsendringer på mange områder vil være av betydning, fra nye familiemønstre og mer fleksibelt arbeidsliv, til globalisering og endringer i velferdsstaten. Det er derfor viktig å se hva disse endringene innebærer, og hva de betyr for oss i vår profesjon.

Fra kjernefamilie til seriemonogami

Den tradisjonelle kjernefamilien har lenge vært i oppløsning. Skilsmisseraten øker og seriemonogamiet er blitt den vanligste samlivsform. Dette innebærer at barnekullene spres over en ganske stor del av livet. Mødrenes alder øker, flere menn og kvinner i ledende posisjoner er småbarnsforeldre, og det er flere eneforsørgere. Det er ingenting som tyder på at dette er en tendens som vil snu. I tillegg er det i hele den vestlige verden en økende andel eldre. Denne al-

■ forts. side 9

DET LØNNSOMME PRISFALL

• Dato: 25. januar 2005
 • Sted: Kompetansesenteret for livskvalitet, Bergen
 • Foredragsholder: Astrid Strømme

■ forts. side 5

Samfunnsliv

Grunnlagt
1931

Med i redaksjonen

Sosialpsykologisk avis

Organ for folkebevegelsen
for ny livsorientering
(Tidligere Samfundspartiet)Astrid Strømme
Indre Sædal 16
50 44 NattlandBertram Dybwad Brochmann
grunnleggerAnders Ryste
disponent og
hjelperektor
6150 ØrstaDag Ove Johansen
8200 Fauske
tlf. 756 42 754E-post: dagoj@online.no
redaktørVed innbetalinger benyttes
NB!
Postgironr.: 0532.08.40645Internett: www.samfunnsliv.no

Kristendom og religion

Kristendommen gir ei oppklaring av religionen. Men spørsmålet er: Kva veit all verdas teologar enno i dag om spørsmålet? Som heilt vaksne og gjerne langtlevende, så har vi sett små barn i augo. «Ser du eit lite barn i augo, så ser du Gud» sa biskop Bondevik. Godt sagt. Men, kva har kyrkja gjort med barnet?

Ein annan som var lekmann, nytta eit døme. Han sa: Dersom du i eine handa har ein sjokoladebit og i den andre handa har eit kronestykke, og du spør det vesle barnet, idet du rettar hendene fram: Kva vil barnet ha – sjokoladen eller kronestykket? Utan tvil vil barnet velje sjokoladen. Derimot er barnet komen lenger opp i åra og du gjer same eksperimentet, så vel barnet kronestykket. Kva fortel dette? Det fortel at i barnet veks det fram ei sjølvverksam skapande ånd som er Gud. Gud er ingen mann, men ånd, melder skriftera.

Litt meir om samanhengen! Korleis kan barnet som finn sjokoladen som mest verdifull i småbarnsalderen, velje kronestykket som det mest verdifulle i ein noko seinare alder?

Noko er skjedd, men kva? Barnet har lært noko utanfrå, frå foreldra eller føresette. Vel barnet kronestykket så vel det ikkje lenger ut frå seg sjølv. Impulsar utanfrå trengst for å velje krona.

Kva har så desse døma å gjere med dei store spørsmåla: Kristendom eller religion. Jau, kristendommen har alle menneske i seg alt frå barnsbein, ja, som ei heilag ibuande drift for vidare skaping. Kronevalet byggjer ikkje på ibuande drift, men på skulering.

Same drifta er naudsynt for å vekse fram til sjølvkontroll og menneskeverv, som den trengst for å gjere menneska til pengedyrkarar og systemhaiar. Dei store velgjerarane i menneskesoga vart drivne av eit sant Guds-bilete. Dei store menneskeøydarane vart drivne av eit usant og uekte Guds-bilete.

Kristendommen vart fyrst openberra for menneska ved nasarearen. Religionane har enno ikkje fått slik openberring. Allereie i førskulealderen bør barnet få greie på skilnaden mellom det verkelege og det symbolske, sjokoladen og krona. Men diverre, ingen førskule bygg enno på denne kunnskapen. Men vi får tru det kjem.

a.r.

LEDER -

Den kreative maskuliniteten

«Alle guttebarn fødes til verden som åpne og kommuniserende vesener, tillitsfulle og følsomme. Så møter de en bastant maskulinitetsideologi som tar livet av gutten».

Per Are Løkke, 2000

BDB hevder at det eksisterer to slags virkeligheter. Naturen er den ene virkeligheten. Denne virkeligheten er i kraft av seg selv. Trær, blomster, fugler, fisk, dyr og mennesker er en del av den økologiske virkeligheten, og er også i «kraft av seg selv».

Den andre virkelighetsformen består av tingenes verden. I årtier har menn skapt et berg av produkter som inngår i vårt industrielle og teknologiske samfunn. Informasjonssamfunnet kaller vi det i dag. Kanskje vi også kan kalle det «trykk på knappen samfunnet»? Over alt i samfunnet ser vi tingene og momentene som er skapt av mennene...

Informasjonssamfunnet, det skapte, er i konflikt med naturen, den objektive virkeligheten. I dag taper det biologiske livet, artsmangfoldet går tilbake, grunnvannet synker, isen ved polene smelter, osv...

BDB konkluderte med at den økologiske virkeligheten er *uavhengig* av menneskene. I informasjonssamfunnet er det omvendt. Virkelighetsformen, byer, er *avhengig* av menneskene.

BDB mente at informasjonssamfunnet, denne virkelighetsformen, aldri måtte hindre det biologiske eller den økologiske virkeligheten i sin utfoldelse.

Hvordan kan dette ha skjedd?

Hvordan forklare det?

Mannen har i en årrekke dominert den samfunnsmessige arena. Hans tenkemåte står bak den økonomiske og teknologiske utviklingen. Tenkemåte er knyttet til hjernens datadel. Den ordner livet, vår livsstil og vår hverdag etter bestemte kriterier. Det målbare, det kvantitative og vektleggingen på det ytre og indre liv. Bøkenes bok advarer oss mot denne herren. Den som spiser av kunnskapen skal visselig dø...

Nå har vi valget mellom å åpne opp for en annen av hjernens ressurser – våre verdiressurser. Bente Müller omtaler denne av hjernens ressurser som den biologiske delen av hjernen.

Brochmann sine påvisninger åpner opp for dette biologiske tanke-kjefte...

Men det var psykologien bak det hele. Den skal hjelpe oss til å forstå den maskuline ideologien som har drevet mannen til dette. Uten denne forståelsen kan det bli vanskelig å få han til å endre retning og kurs.

I boken «Den nye mannspsykologien» av Ronald F. Levant får vi greie på noe av den baksiden som vår tids maskulinitetsform bygger på. Dette får vi vite:

1. Menn mister kontakten med sitt personlige liv, sine følelser og behov, og de mister evnen til å sette ord på emosjoner.

2. Menn mangler ofte en etikk omkring empati og ansvar for andre.

3. Et stort antall menn i enhver kultur blir sosialt uansvarlige, kriminelle, selvskadende, destruktive, notorisk risikosøkende, misbrukere av alle slag, og mange menn dør tidlig.

4. Menn mestrer ikke sine nære plikter og forhold. De svikter som fedre, mestrer ikke å opprette et nært emosjonelt liv overfor kvinner, og blir ikke deltakende i forhold til husholdning.

5. Menn sperres inne i en defensiv maskulinitet som flykter fra, og kjemper mot det kvinnelige.

Alt i alt er det tydelig at psykologien hos menn i informasjonssamfunnet skaper problemer. De blir negative, til dels voldelige, og kommer på kant både med seg selv og naturen (sitt indre liv, den objektive og økologiske virkeligheten).

Henrik Ibsen skal ha sagt at det er kvinnene som skal løse menneskespørsmålet. Dette har sikkert noe å gjøre med at kvinnene alltid har ansvar for det nære liv, vært nødt til å skape rom for de unge som vokser opp. I miljø-, økologi- og fredsbevegelsene har også kvinnene dominert. Det synes som om de står nærmere naturen og den objektive og økologiske virkeligheten. Eller hva?

Hvilken vei bør mennene utvikle seg i?

Psykologen Per Are Løkke sier at menn i praksis nå bør tenke på å realisere følgende:

* De bør utvikle tradisjoner overfor sine barn...

* De bør skape nye tradisjoner for reguleringen av forholdet mellom arbeid og privatliv...

* Fedre bør også skape en ny etikk omkring sitt forhold til kvinnen

* Det er også et akutt behov for at fedre skaper nye maskulinitetsstradisjoner...

Hvor står vi?

Mange menn er på vei. De er på vei bort fra den illusjon at karriere og arbeidsliv er alt...

Stadig flere fedre blir klar over hvordan arbeidslivet ødelegger kontakten med ungene, kvinnen og eget kreativt liv! Mange fedre ønsker idag å være mer hjemme. Stadig flere menn får hjemmekontor, og mange prioriterer barn og samvær med familie før egne interesser. I fedregrupper setter fedre opp lignende prioriteringer. De har en følelse av å forlate krigen og svikte sine sjefsfedre, men velger likevel å prioritere familielivet. (Osherson, 1986).

Mannen er på vei mot den objektive virkeligheten? Mot naturen?

Kanskje vi i brochmannsk terminologi kan si det, at han er i ferd med å orientere seg mot den økologiske livsformen, mot de kvalitative sider av tilværen. Økobyer vokser frem. Stadig flere ønsker å spise økologisk, osv... Kanskje de er på vei mot den organiske virkeligheten. Den som består i kraft av seg selv...

Kanskje en borgerlønn til alle vil gjøre det enda mer attraktivt for menn å gå mot LIVET, mot å utvikle det gode liv i hverdagen sammen med sin familie?

Astrid Strømme

□ doj

Redaktører 2004

JANUAR: Dag Ove Johansen
FEBRUAR: Astrid Strømme
MARS: Dag Ove Johansen
APRIL: Astrid Strømme
MAI: Dag Ove Johansen

JUNI:
AUGUST:
SEPTEMBER:
OKTOBER:
NOVEMBER:
DESEMBER:

Astrid Strømme
Dag Ove Johansen
Astrid Strømme
Dag Ove Johansen
Astrid Strømme
Dag Ove Johansen

Sommertreff på Stend jordbruksskule

– et referat

«Alle er innstilt på å gjøre det bedre»

Sverre Opsahl,
2004

Avs Astrid Strømme

I slutten av juli måned (28/7 – 31/7) samlet igjen noen fra bevegelsen etter Bertram Dybwad Brochmann (1881–1956) seg på Stend Jordbruksskule utenfor Bergen. Bevegelsen har helt nye synspunkter på sentrale spørsmål i vår samtid. Dette gjelder bl.a.

* hvordan vi bør ordne pengeøkonomien for å utvikle et økologisk samfunn i samsvar med skaperverket

* å lære forskjell på hva som er reelle inntrykk og utgifter i samfunnet

* hvordan vi skaper en mer rettferdig fordeling av ressursene

* hvordan vi kan løse krigsspørsmålet

Bevegelsen har mange egne gode foredragsholdere. Men likevel invi-

teres det stadig foredragsholdere utenfra. Marta Straume fra Bergen var en av dem.

Sverre Opsahl holdt foredraget: Det skjer veldig mye positivt! I sitt innlegg kom han inn på:

* at 50% av Norges befolkning nå ønsker seg økologisk mat

* at kvinnelige prester er mer vanlig i kirken

* at mange flere vet noe om hvordan barn skal behandles

* at det er blitt større erkjennelse for at trygghet på seg selv er viktig

* at Fredsviljen (tidsskrift) øker i antall lesere

* at Natur & Ungdom satser sterkt på alternativ energi

* at mange har lagt om kostholdet

Konklusjonen på foredraget til Sverre Opsahl må bli med hans egne ord: *Alle er innstilt på å gjøre det bedre!*

Den samme dagen, dvs. på ettermiddagen, holdt **Ulf Christensen** et innlegg. Han snakket om:

* eurosentralisering, si nei!

* at stortingsmenn bør nomineres i kirken

* at rettsoppgjøret har ødelagt for bevegelsen

* at depresjoner er årsak til selvmord

* at vikingenes samfunn har mye å lære oss

* at han forstår BDB som veien til det nye land

Ulf Christensen var dessuten opp-tatt av at bevegelsen måtte «gå videre», utvikle seg, overleve...

Kanskje dette er vår største utfordring? Hvordan når vi nye mennesker? Hvordan nå ut?

Marta Straume holdt et foredrag om hjemmeundervisning. Marta Straume har skrevet bl.a. boken «Foreldreværn når barn treng vern mot skolen». Marta Straume er lektor, og har vært engasjert i vikariat ved Pedagogisk Forskningsinstitutt i Oslo. Hun er en sentral person sammen med Christian W. Beck i arbeidet med å fremme hjemmeundervisning i Norge. Det er *ikke sivil ulydighet å ta ut barn fra skolen, og gi undervisning hjemme!* Det er det eneste rette noen ganger.

Hun sier bl.a. i sitt foredrag:

* at det er omsorgssvikt å sende barn på skolen hvis de tar skade

* det er ingen formelle krav til foreldre som ønsker å drive hjemmeundervisning

* barn lærer ikke mer i skolen enn hjemme

* undersøkelser viser at på skolen lærer barn 15%, hjemme 25%, og andre steder 60%

* foreldre har rett til å få de planer skolen har

* barn som blir undervist hjemme klarer seg seinere svært bra, sosialt

* hjemmeundervisningsbarn er gladere

Hvordan går foreldre fram som ønsker å undervise sine barn selv hjemme? De gjør kort og godt følgende: 1) Sender skriftlig melding til avdeling skole om at «vi tar barnet ut av skolen», «vi ønsker å undervise det selv hjemme». Foreldre melder samtidig om hvem som skal ha tilsyn. Så enkelt er det! Dette er bra! Etter dette vil det bli lettere for noen og enhver å gjennomføre hjemmeundervisning.

Den samme dagen kl. 15.00 holdt **Rolf Sivertsen** sitt foredrag om Lokalsamfunnet i utkant-Norge, hvordan de kan leve og ha det godt i sentraliseringen av næringslivet, det norske, det europeiske og det globale. I sitt foredrag sa han bl.a. dette:

* at vi risikerer matmangel om noen år

* at grunnvannet i Kina synker med 1 m i året

* at de industrielle konsern blir stadig større

* livets virkelighet krever total nyorientering

* vi kan starte sjølforsyning ved å starte andelslag, bruke egne ressurser, og til en positiv utvikling

Johannes Østfold fikk ordet etter R. Sivertsen. Han snakket om behovet for det personlige sjølvstyre, og var bekymret for det høye antall av selvmord blant helsepersonale. Han var også bekymret for den belastning mobbing på skolen var for foreldre.

Oddmund Gulleig holdt foredrag lørdag den 31. juli. Tittelen på foredraget «Skal menneskeheten og jordkloden reddes fra sammenbrudd må først samfunnssystemene innrettes etter skaperverkets virkelighet».

Gulleig holdt et meget godt foredrag. Han uttrykte sin store bekymring for samfunnsutviklingen. Foredraget var, om vi skal si det slik, et godt uttrykk for den kritikk BDB står for med hensyn til pengeøkonomien og vår virkelighetsforståelse.

Astrid Strømme snakket seinere den samme dagen om «Det er mennesket som er problemet – det vanskelige samspillet». Essensen i fore-

draget er knyttet til:

* det foregår et samspill individuelt og kollektivt utavlatelig

* samfunnsutviklingen har skapt en rekke samsykdommer

* mange mennesker er fristilt, gitt forutsetninger for å leve materielt frigjort, men livsorienteringen mangler, og det skaper psykologiske problemer

* BDB mente verden kom ikke i orden før menneskene fant fram til hverandre

* Det er psykologi det hele! (BDB)

* Den uoverensstemmelse som det er mellom produksjonslivet og den tekniske og økonomiske utvikling skaper samspillproblemer over hele linjen, på alle nivåer i samfunnet.

Frammøte? Selvfølgelig alt for få, men det var likevel et godt treff med mye god debatt! Jeg spurte en ung dame der, som kom lørdagen, hvordan hun fant oss. «I avisen», svarte hun, «det så, hørtes interessant ut, og jeg bestemte meg for å reise til Stend».

Mye mer annonsering tror jeg, og ikke bare med avisannonsering som lett blir for dyp, men med løpesedler og plakater i butikker, på stolper, veggaviser, o.l.

Forøvrig så har jeg foreslått neste års treff til Ørsta ... der har vi jo to damer, Solveig og Else, som kanskje kunne dra til noe...

Astrid Strømme

«... før eller siden må kvantitativ utvikling, om vi skal kunne sikre fortsatte fremskritt».

Fra hefte:
Økologi for alle
av M. Norderhaug

Le Monde diplomatique:

Mangfoldig motstand

Å gjøre motstand er å si nei. Nei til forakt. Nei til arroganse. Nei til økonomisk knusing. Nei til verdens nye herskere. Nei til finansherrene. Nei til G8. Nei til Washington-konsensusen. Nei til det totalitære marked. Nei til altomfattende frihandel. Nei til «det ondes pokerspillere» (Verdensbanken, IMF, OECD, WTO) og deres dominans. Nei til overproduksjonsøkonomi. Nei til genmodifiserte organismer. Nei til permanent privatisering. Nei til den ustoppelige utvidelsen av privat sektor. Nei til utstøtelse. Nei til sexismen. Nei til sosial tilbakegang. Nei til nedbygging av trygdeordninger. Nei til fattigdom. Nei til ulikhet. Nei til forbigåelsen av landene i Sør. Nei til at 30.000 fat-

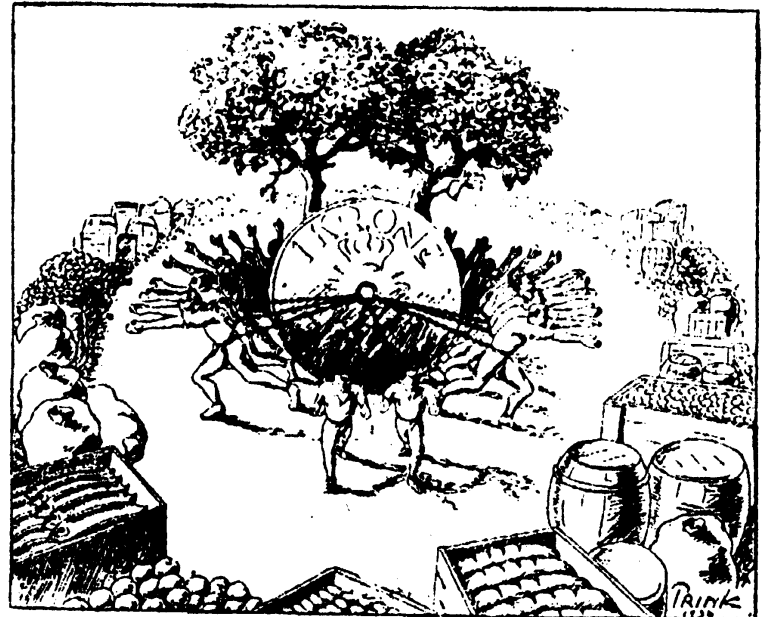
tige barn dør hver eneste dag. Nei til ødeleggelse av miljøet. Nei til militært hegemoni for en eneste supermakt. Nei til forkjøpskrig. Nei til invasjonskriger. Nei til terrorisme. Nei til angrep på sivilbefolkninger. Nei til rasisme. Nei til antisemittisme. Nei til islamofobi. Nei til sikkerhetsregimer. Nei til generalisert overvåking. Nei til tankepolitikk. Nei til krymping av kulturen. Nei til mer sensur. Nei til medier som sprer løgner. Nei til medier som manipulerer oss.

Å gjøre motstand er også å kunne si ja. Ja til solidaritet mellom jordas seks milliarder innbyggere. Ja til kvinners rettigheter. Ja til et fornyet FN. Ja til en ny Marshallplan for Afrika. Ja til definitiv utryddelse av analfabetisme. Ja til

en internasjonal offensiv mot den digitale kløften. Ja til internasjonalt moratorium knyttet til ivaretagelse av drikkevann. Ja til generiske kopimedisiner for alle. Ja til besluttsom handling mot Aids. Ja til bevaring av minoritetskulturer. Ja til urbefolkningers rettigheter. Ja til sosial og økonomisk rettferdighet. Ja til et mer sosialt og mindre profitthungrig Europa. Ja til tobinskatt til hjelp for samfunnsborgerne. Ja til skatt på våpensalg. Ja til sletting av de fattige landenes gjeld. Ja til forbud mot skatteparadiser.

Å gjøre motstand er å drømme om at en annen verden er mulig. Og bidra til å bygge den.

Den mentale krise.

Brochmann og Bibelen

Hvordan er mennesket innerst inne? Brochmann svarer, at Bibelen gir et fullstendig svar. Mennesket er et evighetsvesen, som utvikles dynamisk og lovmessig. Det samme gjelder menneskesamfundet som er en levende reell virkelighet og ikke stater og nasjoner eller noen som helst institusjoner. Også det levende menneskesamfundet styres av autonome livslover. Hva vi sår må vi høste. Hva den kollektive fantasi, bevissthet eller ubevissthet skaper er det ikke mulig å unnfly. Den skapende fantasi kan arbeide aldri så ubevisst i de kollektive fiksjoner, virkningene er reelle og vil kreve menneskene til regnskap. I lys av denne sannhet må vi se verdenskatastrofene.

Med inntrengende kraft hevder Brochmann at mennesket innerst inne er godt og slett ikke et syndefullt vesen, som behøver gjenløses ved et stedfortredende forsoningsverk. Frelsen er her og nu. Mennesket er «Menneskesønnen» hvis Fader bor i himmelen. Menneskene er guder i sin vorden. En forvansket kristendomsfortolkning har innført den absurde lære om syndsfordervelsen, om jorden som en jammerdal og en salighet først hinsides graven.

På denne vei har de kirkekristne som regel ikke kunne følge Brochmann. Han har møtt megen motstand fra kirkens side, men har også fått hengivne, oppofrende tilhengere endog fra prestelig hold.

I denne tro på menneskets indre guddommelige natur ligger håpet om gjenopprettelse. Tro ikke lenger på det naturbundne, ytre livs evige kretsgang innenfor dets grenser, tro på menneskesønnen, den potensielle guddom inne i oss, som er i stadig fornyelse, stadig sprenger naturnødvendighetens og de materielle vilkårs grenser.

For rett å forstå denne særegne, selvstendige mann må man forstå hans levende kristendom og hans forhold til bøkens

bok. Bibelen er A og Ø for hans liv og virksomhet og for hans innstilling til alle andre spørsmål.

Tenk nøye over Bibelens sannheter, sier Brochmann. Men de fleste innstiller seg banalt til Bibelen. De kan ikke forstå dens inspirerende, artistiske tale om sann menneskekunnskap. Bibelen er ikke religion. Religionen har mennesker skapt. Uttrykket religion eller lignende finnes ikke i Bibelen. Dybwad Brochmann har utgitt et stort antall bøker utelukkende om spørsmål som angår Bibelen fra latin til tysk. På lignende måte er det nu vår oppgave, mener han, å oversette Bibelen til virkelighetspreget sprog, som vi umiddelbart kan forstå.

Bibelen inneholder alt vesentlig om mennesket. Den har regler for økonomiske forhold, sede- og morrallære og en rettsordning. Den forteller om etiske konflikter, er fylt av historiske opplysninger, men også av den mest fullendte symbolikk. Den bærer frem profeters og vismenns forkynnelser, den vil gjøre barbarer til mennesker og mennesker til guder. Den inneholder detaljerte regler for menneskelig oppførsel og omgang menneskene imellom. Den beretter med fantasifulle ord om menneskets natur, om dets farer, men også om dets muligheter og fremtidsutsikter. Det finnes intet dikterverk, som på en mer allsidig måte gir kunnskap om menneskets driftsliv, det bevisste såvel som det ubevisste. Bibelens ord vil i fremtiden få en brennende aktualitet i den grad den nye sjeleforskning og særlig massepsykologien utvikles og gir oss innblikk i hva Bibelen virkelig mener.

I gripende og glødende billedsprog forteller Bibelen videre

om menneskets natur, som vokser oppover mot lyset likesom alt levende, men også er hensunket i det dyriske livs dvaletilstand, og derfor viser den treghet som historien vitner om.

Men Bibelen beskjefteger seg også med vårt forhold til Gud, og i forbindelse hermed holder den frem for oss vår svakhet for avguder og demoner, vår molokkdyrkelse og de farer som lurer i vår ukontrollerte fantasi, de fristelser i kjød og ånd vi stadig er utsatt for. Bøkenes bok sier ut-

trykkelig at Gud virkelig eksisterer.

Den forteller til slutt om hvordan menneskene fór vill, hvordan det skjedde og hvorfor det skjedde og hvilke føler dette har fått. Den Hellige Skrift forteller om Ham som kom for å frelse oss i mental betydning ved å vise oss vårt tøylesløse åndslivs forvirring og villfarelser. Vi får til slutt vite hvilken fremtidsutvikling som venter oss.

Det finnes ifølge Bibelen et fullkommenhetens rike hvor alle dunkle spørsmål og alle vanskelige problemer løses. Vi er innsatt som arvinger til et kongedømme, hvor menneskenes barn ikke lenger er villfarelsens slaver. På sett og vis finnes alt som vedrører vår fortid, det nuværende og fremtiden i denne ufattelig klartseende bok. Den frembyr en syntese av alt sammen.

Sannelig, det er billig blendverk som visse mennesker søker å forville oss med, når de vil få oss til å tro at Bibelen ikke er annet enn en viss religionsform og at vår Frelser er en religionsstifter i konkurranse med dusinvis andre.

B.L. (1955)

STEINHJERTER I STEINRØYSA

Hagen & Co er i ekstase fordi to professorer har uttalt at Norge har drevet snillisme i forbindelse med flyktning- og asylpolitikken. - Dette har vi ment i 20 år, sier Hagen og gnir seg i hendene. Han ønsker vi skal være et homogent norsk samfunn basert på norske verdier, slik som i gamle dager (samer og kvener regnes ikke med, må vite...)

Snillisme? I virkeligheten får Norge påpaktning fra FN fordi landet ikke er villig til å ta inn flere flyktninger. I tillegg driver den humane Bondevikregjeringen utkastelse av flyktninger fra asylmottakene. Uten tak over hodet og penger til mat, går disse menneskene en høyst ublid skjebne i møte når vinteren stunder til.

Professor Grünfeldt tilhører et folkeslag som har flyktet i alle retninger gjennom tidene. Nå ønsker han at det skal bygges asylmottak i

afrikanske land slik at strømmen av fattige mennesker ikke skal nå kong Salomos smørgryte i Norge. For her er det norske verdier som gjelder. Hva nå det måtte være (kanskje er det snakk om verdier som McDonald, Cola, sydenferie, krise i psykiatrien, manglende eldreomsorg, nedskjæringer på alle områder?)

I virkeligheten er det en rå ansvarsfraskrivelse når man overlater til fattige land i Afrika å ordne opp med flyktningestrømmene, som bare vil øke i vår globale tidsalder og hardkjør

mht til markedsøkonomien. Verdens rikeste land vil bare satse på norske verdier - og alle disse verdiene skal man ha bare for seg selv her i steinrøysa.

Dette er ikke snillisme, men en brutal umenneskelighet som viser at ledende politikere og samfunnsdebattanter med eller uten professortitler har utviklet en uhelbredelig form for steinhjarter.

Dag O. Johansen
Red. for avisen Samfunnsliv

Berømmelsens tinde

(Røsten nedenfra)

Opp mot berømmelsens svimlende tinde skal du endelig lykken finne!
Makt og ære vil du vinne!
- Styrt den fordømte jålete kroppen som nå står så innbilsk på toppen!

Tro meg på mitt ærlige ord:
den rette måten å gjøre seg stor er å beherske hele vår jord.
Behersker du rundt deg absolutt alt, forstørres ditt eget JEGs gehalt med tidsmessig proporsjonalitet - det er jo en ren selvfølge!

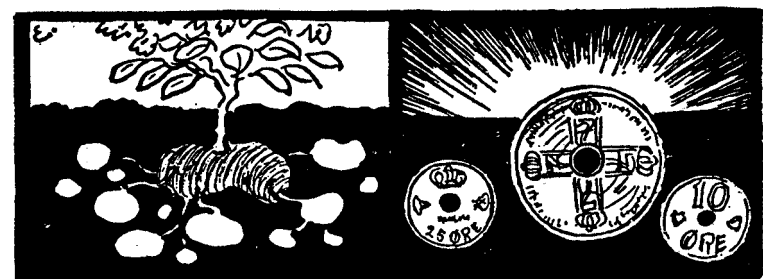
Du skal alt og alle klandre, dømmme - ikke deg selv - men andre.
Nei, du skal selv ikke bli dømt, for du skal aktes og bli berømt.
Dette er nøklen til jordisk berømmelse: det å forkynne de andres fordømmelse når disse omsider taper balansen.
Grip da øyeblikkelig sjansen: presenter deg som folkets leder, ja, som alle de andres stedfortreder.
Si at makten ligger hos folket - men du skal dets ønske og vilje tolke - for du er den som folket forener, ja, si at DU er ALLES tjener!

Men så: når du all makten eier, går du ganske andre veier.
Din personlige makt skal du bygge.
Din stilling skal du trygge.
La vite at du alene vet, og hevd din egen autoritet.
Tal avmålt i rene selvfølgheter hvis du vil regnes blant tidens profeter og knytte med dårer en evig pakt.
Møt de kloke med stum forakt!
Søk din støtte hos de svake, da har du *alltid* overtaket.

Berøm de feige for deres «brahet», fordøm de frie for deres «stahet», forfølg de kloke for deres «dumhet» ubønnhørlig og med grumhet.
Det blir tatt som et sikkert merke at nettopp du er blant de sterke!

Husk at fordommer, blinde og sterke, alltid ble massenes varemerke.
Slik fikk hver hersker den farlige makt, også med dem han inngikk pakt.
Lær deg å sukke «ære være».
Husk å pigge din «Sedelære».
Lær deg det å bli «hellig vred».
Lær deg å tre i guddoms sted.
Husk du beskytter «folkets renhet».
Husk du beskytter «troens enhet».
Folkets dom er din moral!
- Ja, slik blir du folkets ideal!

Even Lorch-Falch

To slags virkelighet.

Derfor velger vi borgerlønn

«En rekke mennesker er av ulike årsaker utenfor det ordinære arbeidsmarkedet. Det kan være studenter, vernepliktige, arbeidssøkere, trygdede eller sosialhjelpsmottagere. En lang rekke av de økonomiske ytelser som samfunnet betaler ut burde kunne samordnes på en helt annen og langt mindre byråkratisk måte, med mulighet til å spare store ressurser. Det kan dreie seg om sosialhjelp, trygder, studielån, dagpenger, kontantstøtte m.v.

En ordning med garantert minsteinntekt vil bidra til å unngå at folk føler seg som klienter, motvirke passivitet, og gjøre det langt lettere for den enkelte å vite hva man har krav på. Ordningen vil være langt mer fleksibel enn dagens ytelser, slik at det blir enklere å gå inn og ut av arbeidslivet, ta deltidsarbeid m.v. Også de som av ulike årsaker står utenfor arbeidslivet kan bidra betydelig til samfunnet gjennom frivillig innsats.»

Det er - - -

Hvorfor fikk hun forresten oppsigelse? Hadde det noe å gjøre med at bedriften, som hun var ansatt i, ikke fikk de nødvendige tilførsler av pengemidler? Dette gjorde at sjefen så seg nødt til å si opp folk.

Men vi kan ikke stoppe med dette. Vi er nødt til å undersøke makronivå også: Hvilke økonomiske, politiske og kulturelle forhold er det som skaper arbeidsledighet?

Å prøve å forstå lille Pers problemer i en slik sammenheng, er å forstå mennesket som en økologisk prosess. *Å løse problemer og konflikter i dag er knyttet til å forstå helheten i samfunnet!* Helheten i dag gir premisser for menneskenes livsstil som ofte er kompliserte. Nå tenker jeg spesielt på pengeøkonomien som har en giftig effekt på alt organisk liv – ikke minst på lille Per i barnehagen...

Per fikk altså problemer i barnehagen. Selv om problemet henger sammen med den økonomiske politikken, vil det likevel bli oppfattet som et psykologisk problem. Når barn blir vanskelige, blir det ofte til at de har «atferdsproblemer». Og det er et psykologisk anliggende. I første omgang prøver assistenten å få psykologisk hjelp som kan hjelpe henne med å forklare, og finne årsaken til at Per plutselig ble «vanskelig».

Vi har mange slike problemer i dag. Små barn, ungdom og voksne strever med sine egne ønsker, og de muligheter de har for å utfolde seg. Mange barn blir «ikke sett» eller forstått.

Psykologisk innsikt må til, sier pedagogen Johs. Sandven, slik at vi kan takle og løse menneskenes psykologiske problemer.

* Noen barn reagerer med atferdsproblemer, andre får hodepine, mageknip, vondt i ryggen, muskelspenninger i skuldre og nakke, stort vekt-tap eller stor vektøkning. Det er vanlig å regne med at aggressivitet mot andre barn i barnehagen, hyperaktivitet, konsentrasjonsvansker, mobbing, skulking, selvmord, kriminalitet, misbruk av alkohol, narkotika, piller, kjemikalier osv... *har psykologiske årsaker.*

Jo, det er all grunn til å konkludere som Johs. Sandven: *vi lever i konfliktens tidsalder.* Konfliktene sorterer han i tre grupper:

1. For det første dreier det seg om *personlighets-psykologiske konflikter.*

2. *Sosiale konflikter* er den andre typen konflikter. Dette er konflikter hvor barnet eller personen er en del av gruppen hvor konflikten utspilles. Disiplinproblemer i skolen hører hjemme her. Det er rimelig å anta at lille Pers problemer hører hjemme her.

3. Den tredje typen konflikt handler om mennesker i gruppen eller mennesker som står mot hverandre. Dette er tydelig i det partipolitiske liv.

BDB snakket mye om økonomien, om at vi ikke løser hverken fattighedsproblemer eller fjerner den stadige trusselen om nye kriger uten å gjøre noe med vårt økonomiske system.

At BDB var opptatt av psykologi er vi kanskje ikke så «giret på i bevegelsen». Jeg tror at Johs. Sandven har rett: Vi må slippe psykologene løs slik at de forløser våre indre krefter – de må få vokse og utvikle seg –

og da tror jeg det vil bli lettere etter hvert å få flere mennesker med seg i å tenke nytt om økonomien. BDB mente dette var to sider av samme sak. Det tror jeg også!

Det er psykologi det hele

«BDB står rett og slett for en biologisk tankegang».

Astrid Strømme

Vi kjenner BDBs synspunkter på pengeøkonomien. Vi vet at vi på samfunnsplan forveksler utgifter med inntekter. Vi vet at vi lar symbolet penger bety mer enn organisk liv, mer enn mennesker, planter, dyr, fisker, fugl, osv...

Vi har også hørt at BDB gikk inn for en ny virkelighetsforståelse. I gamle dager, for å si det slik, gikk striden om det var ånd eller materie som var det viktigste. Karl Marx bygget på at det var materie som var viktigst, mens BDB mente at ånden stod over.

BDB inkluderte åndsbegrepet, tanken, i det organiske liv: ånd eller tanke var biologisk etter hans oppfatning. «Vi må prioritere det som har iboende kraft», sa BDB. Og konsekvensene av denne tankegang er en opprioritering av det grønne livet og menneskene. **BDB står rett og slett for en biologisk tankegang.**

Hvorfor leser ikke alle som er opptatt av å redde oss fra en global, økologisk klimakatastrofe hans bøker?

Men det var psykologien. Vi har ikke lagt nok vekt på hva det betyr «at det er psykologi det hele...»

Hva betyr det?

Hvordan skal vi forstå det?

Hvordan kan vi vite om barn og unge sin utvikling er på rett vei?

«Menneskene er samholdighetsvesener», sier Jon Johnsen i boken «Folks sosiale landskaper». «Menneskelivet består i at vi gir hverandre tjenester og tar imot tjenester». Hva når elever, små barn, unge og voksne ikke klarer å samhandle? Hva når relasjonene mellom de unge og foreldrene domineres av brudd?

Spiseforstyrrelser ble i løpet av et par tiår til en epidemi. Nå ser det ut som om selvpåført kroppsskade blir den neste store «ukjente lidelsen». Selvskade kan være et middel til å avreagere eller avlede utålelig uro, så vel sinne, angst, fortvilelse og tomhet... (Finn Skårderud, Om/2004).

Kan vi konkludere med noe? Samspill mellom barn, unge og voksne er i dag preget av brudd.

Hvordan håndterer vi dette?

Økt forståelse for samspillproblematikk er en innfallsvinkel. Men vi må ha helheten med oss.

Det psykologiske landskapet er mangfoldig, selvsagt. Likevel er det vanlig å regne med tre hovedretninger: tre ulike måter, teoretiske overbygninger som vi kan tenke ut i fra...

Atferds- og læringspsykologi har vært toneangivende i skolen. Atferds- og læringspsykologi legger vekt på atferden. Den kan styres og reguleres ved belønning og straff: konkret og verbalt. Negativ atferd hos en elev kan korrigeres f.eks. ved at læreren skriver i meldeboken, slik at foreldrene får kjennskap til barnets «atferdsproblemer» på skolen.

Elevenes atferd kan også justeres ved at læreren gir feedback når eleven «gjør noe rett», dvs. at han f.eks. var vennlig mot en annen elev, har vært aktiv og arbeidet i timen, fulgt godt med, osv. i undervisningen. Po-

sitiv tilbakemelding på «rett atferd» kan i blant hjelpe, men slett ikke alltid.

BDB likte ikke atferdspsykologien. Den hoppet bukk over det indre liv. En annen side av saken er at BDB fikk nok føle psykologien på kroppen, fordi den dominerte i den tiden han reiste rundt og holdt foredrag. «Livet kan ikke ordnes mekanisk», sa han, og hadde selvfølgelig atferdspsykologien i mente: for den ordner liv mekanisk!

Sigmund Freud, derimot, ble godtatt av BDB. Han snakket om ubevisste krefter hos menneskene, om at individenes atferd og personens være- og uttrykksmåte avspeilte dypere liggende årsaker...

Menneskene er ikke alltid disse kreftene seg bevisst, kom BDB stadig tilbake til.

Hvordan takler så psykoanalytikere atferdsproblemer? Hvordan vil de hjelpe de unge til å håndtere samspillproblemer? De gjøre dette ved:

– å observere elevenes væremåte i det «pedagogiske livsrom»

– ved å finne ut hvordan han eller hun møter skolens krav

– han eller hun vil tolke barnets id, ego – og superego i så måte: hvordan virker superego- og ego på eleven? Superego- og ego refererer til kreftene i sinnet. Kreftene kan tolkes og «avleses» og bearbeides i forhold til konflikter.

Humanistisk psykologi er den tredje hovedretningen som dominerer landskapet. Humanistisk psykologi blir omtalt som «den tredje kraft».

Psykologien deres sier bl.a.:

– at menneskene er noe mer enn et vesen bundet av ubevisste krefter

– at mennesket kan komme unna barndomsopplevelser som er uopprettelige...

– mennesket er noe mer enn en komplisert organisme som er et resultat av en betingelsesprosess

Mange mennesker er skeptiske til teorier. Teorier, hva skal vi med de? De stemmer aldri likevel. Men, spørsmålet er: bør vi ikke heller snu det på hodet? Kanskje si at ingenting er så *praktisk* som en god teori?

Teorier kan være gode redskaper til å manøvrere barn og unge med i vanskelige konflikter. Dette gjelder når:

– barnet er unødvendig aggressiv mot andre barn i barnehagen, eller på skolen

– barnet har stort vektuttap eller strever med konsentrasjonsvansker

– de unge utvikler en kriminell løpebane

– elevene kommer bort i misbruk av alkohol og narkotika

Som antydte: atferdspsykologene vil ordne opp i problemene ved å korrigere deres atferd. Ofte skjer det på en mekanisk måte, og ved å bruke «straff og belønning». Atferdspsykologien lever absolutt videre, men den er ikke toneangivende. Psykologer med røtter i psykoanalytiske teorier er så absolutt med og farger hverdagen, og deres teori er bygget opp rundt id-, ego- og superegokreftene. Humanistisk orienterte psykologer er i gang med å undersøke kommunikasjonsforhold i klassen:

– Er kontakten mellom lærer og eleven tilfredsstillende?

– Har eleven venner på skolen?

– Deltar eleven i positivt samspill med andre elever i klassen?

– Imøtekommer læreren kognitive og emosjonelle behov hos eleven?

Det utviklingsøkonomiske perspektivet sier det på en annen måte:

Elevenes problemer kan ikke løses fra helheten. Andre psykologiske konflikter kan heller ikke det. Makronivå har avgjørende innflytelse på de fleste forhold i samfunnet. På en eller annen måte vil det som bestemmes, avgjøres eller utspilles forplante seg gjennom alle nivåene og ha innflytelse på barn, unge og voksne sine psykologiske problemer.

Samspill handler om samhandling. Samspill handler om å lære hverandres reaksjoner å kjenne. Men den tekniske og økonomiske utviklingen i samfunnet har ført til at samsykdommene har økt. Dette fordi produksjonslivet – uttrykt ved hjelp av pengeøkonomien, har skapt nye sosiale betingelser for samhandling. Vi takler verken samspillproblemer eller samfunnsutviklingen. Vår livsstil i informasjonssamfunnet er i utakt med vårt indre liv.

Fordeler og ulemper ved samfunnsutviklingen

«Vårt indre liv er genetisk betinget. Makronivå i samfunnet må erkjenne dette. Midler til dette er psykologisk utviklingshjelp og utvikling av en økologisk økonomi».

Astrid Strømme

Undersøkelser viser at mange mennesker har det bra. Disse menneskene har gode og støttende, sosiale nettverk. Sosiale nettverk handler om de mennesker som vi samhandler med i hverdagen, hjemme, på jobben, i organisasjoner, osv... Det viser seg at mennesker med gode sosiale nettverk, vanligvis har:

* gode transportmuligheter med hensyn til jobben sin

* de deltar i kulturelle aktiviteter

Kort sagt: Disse menneskene har et samspill med andre mennesker som fungerer tilfredsstillende.

Likevel: Andre undersøkelser viser noe annet. Samfunnsutviklingen i Norge har brakt oss i retning av:

* sosial desintegrasjon og

* mot større bymessige enheter

Sosial desintegrasjon dreier seg om mennesker som ikke takler sin hverdag godt nok. Det kan for ek-

sempel være barn og unge som har psykologiske problemer. Depresjoner topper idag helsestatistikken. Sosial desintegrasjon dreier seg også om avmakt, spiseforstyrrelser, selvskafer, osv...

Dette er psykologisk konfliktstoff på individuelt og kollektivt plan. Det kollektive plan omtales som makronivå hos utviklingsøkonomen Urie Bronfenbrenner. Disse forhold (kan også defineres som miljøet) gir krav, retningslinjer, forventninger, osv. som ikke lar seg innfri på lavere nivå i samfunn. Samspillproblemer i dag har derfor en klar sammenheng med forhold på det kollektive plan. *Den brochmanske «medisin» var mental forandring ved hjelp av bl.a. psykologisk fødselshjelp og en fundamental ny måte å forstå økonomi på. Makronivå må utvikle en slik erkjennelse!*

Psykoanalytikere kan hjelpe oss med å skape balanse mellom id, ego og superego. Humanistene kan hjelpe oss med å forstå kontakten og kommunikasjonen mellom mennesker i orden. Involveringspedagogikk kaller humanistene det, når vi i praksis prøver å løse samspillproblemer i skolen.

Barn og unge som mestrer samspill viser kvaliteter som *arbeidsglede, virketrang, de fullfører arbeid og opplever at «noen trenger meg».* Kanskje vi kan si det slik, at slike elevers samspill er mer preget av positive enn negative handlinger?

Et poeng til slutt kan være: vi må tillate barn, unge og andre mennesker å handle i 1. person. De må få den psykologiske hjelp som er nødvendig for å utvikle sine verdiressurser. Vårt indre liv er genetisk betinget, sier Matti Bergström, og det er nødvendig å utvikle disse for å takle samhandlingsproblemer. Denne herren (Kristuslyset, det indre, ånds-mennesket), står over den herren som dominerer i informasjonssamfunnet (kunnskapen).

Innhaldet i foreldreansvaret

Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr 7, BarneLov (også forkorta til B1), §30 regulerer det juridiske innhaldet i foreldreansvaret:

Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 og 33 set.

Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov. Dei som har foreldreansvaret, er skuldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.

Barnet må ikkje bli usett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare.

Om retten til å ta avgjerd for barnet i økonomiske tilhøve gjeld reglane i verjemålslova 22. april 1927 nr 3.

Å slå seg til ro

Av psykiater Finn Skårderud

«Smerte er noe vi vanligvis løper fra. Når vi likevel løper etter smerten, er det fordi den kan ha noe å gi. Smertens fortrinn er at den kan skyve annet til side og således være smertelindrende», skriver psykiater Finn Skårderud. I denne artikkelen beskriver han fenomenet selvskading fra behandlingsrommet.

Kim spurte om jeg ville se arrene. – Ja, sa jeg, det vil jeg. Hun spurte om jeg ville kjenne på dem. Ja, det også. Jeg kjente på arrene. Det var mange arr på underarmene. Noen var et par år gamle, andre var hissige og røde og nesten helt ferske. Noen var arr etter brannår, men de fleste var etter skarpe gjenstander. Jeg kjente med legens fingre, så med legens øyne og kommenterte med legens ord. Vi tok oss god tid. Jeg tenkte at nå er det fint å være lege.

Legerollen var den store beskyttelsen som gjorde dette intime møtet mulig. Med intim mener jeg fortrolig. Vi visste selvfølgelig begge to at det var noe annet hun ville; enn legens nøkterne betraktninger om sårtilhelingen. Hun ønsket et vitne. Og behandlerrollen trenger noen ganger ikke å være mer enn å være et vitne. Når der finnes et vitne, blir det private til en delt kjensgjerning. Når noe er delt, er man mindre ensom.

Jeg satt altså og så på arrene. Var det forventet at jeg skulle føle noe særskilt? Mange sier at slikt er følt å se. De orker ikke. Klart det er følt. Et ungt, flinkt og vakkert menneske har gått løs på seg selv med sakser og skjemme kniver for å lage grove rifter i huden. Men der-og-da klarer jeg ikke å bli opptatt av at det er følt. Hun vil dele noe, og vi deler det. Og jeg får anledning til å vise henne at det skambelagte hun viser frem, er til å tale. Og gjennom arrene er noe utydelig blitt tydelig. Det er begynnelsen på et språk. Språket er som en hud. Vi ønsker å føre vårt eget språk opp mot den andre. Men språket er ofte så rullt av rifter og mørke felter at det er lettere å holde frem en konkret hud av celler og vev. Såret er skrift i hud. Selvskaden er nok et eksempel på at kroppen er vår siste skanse for identitet i en uoversiktlig og utrygg virkelighet. Det er ille, men det er også et sted vi kan gå videre fra.

En kveld for om lag ti år siden forlot en ung kvinne kontoret mitt. Det var den samme Kim. Hun var svært fortvilet. Vi avtalte ny time uken etter, mens hun sa noe i retning av: «Ja ja, jeg får gå hjem og slå meg til ro, da». Det gikk et par dager, og så dukket denne formuleringen brått opp i min bevissthet. Plutselig forsto jeg hva hun hadde sagt. Uken etter spurte jeg henne. «Jo, jeg gikk hjem og slo meg til ro. Når jeg er som mest urolig og hodet mitt raser av gårde, bruker jeg en hammer og går løs på benene og føttene mine. Eller jeg putter skarpe steiner i skoene mine.

Det enkleste er selvfølgelig barberblader».

«Hjelper det?»

«Litt, en stund. Det gir meg et fast punkt, et sted å plassere ubehaget».

Selvdestruktiv atferd

For meg ble dette en øyeåpner for det fenomenet som kalles selvskading. Det er mange former for selvskading, fra sigaretttøyking til selvmord. Selvskade er atferd, og kan således være et uttrykk for en rekke psykiske forhold. Selvdestruktiv atferd kan være tilnærmet normalatferd hos ungdom. Å rispe seg til blods kan være en handling, en forbudt lek for å oppleve spenning, for å teste sitt eget mot, for å sjokkere sine omgivelser eller for å straffe sine foreldre. Å utagere er unge menneskers språk.

Når vi i psykiatrien snakker om selvskading, eller selvmutilering, sikter vi vanligvis til den gjentatte atferden som i hovedsak ikke er utført i selvmorderisk hensikt. Til forskjell fra fakiren, eller den unge som en gang tester ut en grense, har den habituelle selvskaderen som regel begrenset kontroll over slik atferd. I boken «Bodies under siege. Self-mutilation in culture and psychiatry» fra 1992 spådde den amerikanske psykiateren Favazza at selv påført kroppsskade ville bli oppdaget som den neste store «ukjente lidelsen», slik spiseforstyrrelser i løpet av et par tiår beveget seg fra det ekstske til det epidemiske. Trist nok ser det ut som om han er i ferd med å få rett. En undersøkelse blant fire tusen elever, utført av Ystgaard, Reinholdt, Husby og Mehlum viste at 6,6% hadde drevet med selvskading en eller flere ganger i løpet av det siste året. Undersøkelsen er gjengitt i Tidsskrift for den norske lægeforsking, årgang 2003, sidene 2241-5.

Kan vi forstå det? Vi trenger å forstå. Smerten er noe vi vanligvis løper fra. Mange mennesker kjenner den kronisk utmattende smerten. De vet hvor tynn den er, den eksistensielle hinnen som skiller trivsel fra katastrofe. Når vi likevel løper etter smerten er det fordi den kan ha noe å gi. Smertens fortrinn er at den kan skyve annet til side. Selvskaden er paradoksalt i sitt vesen. Smertens paradoksale kvalitet er at den kan være smertelindrende.

Selvskaden kan ha mange motiver og bruksmåter. La meg beskrive noen som jeg kjenner fra egen praksis.

Smerten er konkret

Såret som blør er et konkret og fattbart faktum. Selvskadens kulturelle samtidighet ligger i å søke det hyperkonkrete og overtydelige som middel mot nummenhet og utydelighet. Et sår eller blod som renner er en synlig representasjon av en indre tilstand. Det er en definert, avgrensbar og synlig skade som gir uttrykk til en indre skade som er vanskeligere å definere, avgrense og se. I møter med et slikt bilde er det mulig å få et språk for smerten og et svar på hvor smerten kommer fra. Som en forskyvning av vanskelig håndterbare følelser, mot det konkrete og fattbare, er selvskadens slektskap med spiseforstyrrelser åpenbar. Ofte ser

vi i behandlingsarbeidet at disse fenomenene følger hverandre.

Selvskade tematiserer at kroppen aldri er et rent subjekt eller rent objekt. Selvskade sier noe om vanskeligheten med å fastholde seg selv som subjekt. Ved selvskade er strategien for å redde seg selv som subjekt nettopp å objektivisere seg selv gjennom sin kropp.

Illusjonen om kontroll

Hun – for det er oftest en hun – forsøker å gjøre en avmakt til en makt. Kim sa til meg: «Det er som om jeg kontrollerer min egen skjebne». Hun er sin egen halvgud i noen minutter. Hun skaper et lukket rom. I det åpne rommet er hun sårbar og naken. I det lukkede rommet er det hun som har kontrollen. Hun er ikke kastet ut i verden. Selvskaden er en avgrensning fra de andre. I et slikt lukket psykisk kretsløp er det mulig å ha opplevelsen av å være mer hel.

Erfaringsvis vil mange selvskadere ha et fremmed forhold til sin egen kropp. Da piercingbølgen var i sin spede fødsel for et drøyt tiår tilbake, før den ble en del av motebildet, fant man blant de første påfallende mange med historier med seksuelle overgrep eller spiseforstyrrelser. Gjennom piercingen var den nå de selv som hadde kontroll over krenkelsen av kroppen. I del selvpåførte smerten kan det være en gjenforening; en paradoksal anstrengelse om å eie, å kjenne og erfare kroppen som en del av en selv.

Avreagere

Selvskaden er, bokstavelig talt, en skade på selvet. Selvskade er, i likhet med spiseforstyrrelser, beskrevet hos personer som har vanskelig for å regulere indre spenninger og identifisere og uttrykke sine følelser verbalt. Selvskaden kan være et middel til å avreagere eller avlede utålelig uro, så vel sinne, angst, fortvilelse og tomhet, som seksuelle spenninger. I «Sangen om den røde rubin», skriver Agnar Mykle om sin hovedperson Ask Burlefot: «Om formiddagen satt han og stakk seg i håndflaten med en lommekniv, det var en manøver for å avlede tanke».

Kim sa: «Jeg bygger opp uroen over mange dager. Når jeg skjærer meg, er det som all kløen inni meg forsvinner. Det er avspenning. Men det varer bare en kort stund. Og så kommer angren og skammen. Den varer mange dager, og er helt jævlige».

Selvstimulering

Selvskaden kan fungere som en selvstimulering for å unnsnippe følelsen av tomhet, dødhet og av å være som frakoplet – å unnsnippe selvtapet. Den selvskadende stimuleringen blir den behovsdekkende aktiviteten som kan frembringe en representasjon av noe godt. Barnet kan ty til kroppen som en fantasi om en trofast venn når foreldre, venner og terapeuter ikke er det. Som Kim sa: «Blodet er som et varmt teppe. Da trenger jeg ingen.»

Som egenomsorg

Kim stelte sine sår som en mor ømt

steller sine barn. Kanskje var det slik hun som barn fikk omsorg. Det var i skader og krenket tilstand – og bare da, erindrer hun – at hun fikk varme og kjærlighet. Tidlige opplevelser kan danne en prototyp erfaring. Kim satt enkelte ganger i timen og rev av skorpen. Ikke ulikt slik den forelskede, som ser sin elskede glippe, tvangspreget piller i sitt kjærlighets-sår av minner.

Selvforakten og straffen

For noen er selvskade å utøve straffen i den dom man har felt over seg selv. Ødeleggelsen på utsiden er et forsøkt på å skape en enhet mellom indre og ytre.

Å bli synlig

Den selvskadende retter søkelyset mot seg selv - for å få de andre til å reagere. Selv om lettere selvmutilerende handlinger ofte er skjult atferd, vil de allikevel kunne være synlige og fungere som appell om omsorg. De konkrete sårene sier klart ifra om behovet for omsorg og om at noe må leges.

Hevnen og ydmykelsen

Selvskading kan være et hevnraseri. En ung kvinne var blitt seksuelt misbrukt av sin bestefar. De bodde tett ved hverandre. Når været tilsa det, bar hun kort T-skjorte så gamle og nye arr var svært synlige. Ved at hun tok aggresjonen mot de andre og førte den over på sin egen kropp, ble de andre ydmyket.

Vi bør forsøke å forstå, og vi kan forstå selvskaden. Vi vet at det er et problem, et symptom, men vi bør også forstå at det er et forsøk på en løsning. Men løsningen er ikke god nok. Kim, som forsøkte å slå seg til ro, har for lengst kastet hammeren. Vi gjorde det sammen, som et farvelritual en vårdag ved Sognsvann.

Kim hadde en lang historie med problemer. De var alle problemer som kunne rammes inn av samlebegrepet «kontrollsvikt». Hun hadde hatt problemer med rus, medikamenter og mat. Hun hadde vært såkalt «vill», med halvbrennende gjerninger bak seg. Bak dette lå «kontrollsvikten» i nære relasjoner. Hun

kunne balansere på en smal stikk over et elvestryk, men hun kunne ikke balanserte mellom nært og fjernt i forhold til menneskene omkring henne. Det ble fort for truende nært, og da sørget hun raskt for å skape stor avstand.

Vi fulgte hverandre i tre år. Et stadig tilbakevendende tema i behandlingen var hvordan den oppsøkte smerten var hennes forsøk på å komme unna vanskelige følelser. Hun opplevde følelsene som vanskelige fordi hun ikke hadde et godt språk for dem. Det vi ikke kjenner godt nok, kan oppleves som truende. Så vi arbeidet systematisk med språket om slike fremmede, skambelagte, forbudte eller vanskelig regulerbare følelser; denne gangen med ord i tale og skrift og ikke i hud. Gradvis syntes hun at hun forsto mer av seg selv, kjente seg selv bedre, og selvskaden avtok. Og så plutselig en dag var det over. Kim sluttet helt å skjære og slå seg. Og hun var overbevist om at hun aldri kom til å gjøre det igjen. Jeg forsøkte å få henne til å forklare hvorfor:

«Det er ikke mer å hente der. Jeg har brukt det opp. Jeg har gjennomskuet det. Det var jo en slags magi. Du vet hvordan tryllekunstnere vifter med tryllestaver med den høyre nånden for at vi skal la være å se hva den venstre gjør. Siden begge hendene var mine, og de begynte å bli plagsomt fulle av arr, var det jo bare et tidsspørsmål før jeg avslørte meg selv».

Finn Skårderud (f. 1956) er lege, spesialist i psykiatri og en internasjonalt erkjent ekspert på spiseforstyrrelser. Har egen privatpraksis og arbeider på Toppidrettscenteret med toppidrettsutøvere på deltid. Han er i tillegg forsker tilknyttet Regionsenteret for barne- og ungdomspsykiatri i Oslo, og arbeider særlig med kvalitative studier av spiseforstyrrelser. Han har blant annet skrevet følgende bøker «Sultekunstnerne» (1991), «Nervøse spiseforstyrrelser» (1994), «Uro – En reise i det moderne selvet» (1998), «Sterk/svak. Håndboken om spiseforstyrrelser» (2000) www.skarde-rud.no

TABLOID-SÆLE

Finn Jarle Sæle skjøt fra hoften mot islamsk fundamentalisme på Tabloid forleden. Han hevdet enkelt og greit at islam er voldelig. Men han bør være mer nøktern i sin analyse av verdenssituasjonen. Russlands terrorbombing av Tsjetsjenia bør trekkes inn som en viktig årsak til det som skjer. Apropos Sæles analyse: den verste masseslaktet i moderne tid skjedde i Rwanda i konflikten mellom hutuer og tutsier. Her ble over 800 000 mennesker drept, unge og gamle, kvinner og barn. Mange av «slakterne» var faktisk prester. Begge parter tilhører den katolske kirke - altså kristne. Dette viser at kristendommen som religion har mange svin på skogen.

Som en av innringerne til Tabloid uttrykte det: «Hva med kristendommen i historisk perspektiv? Avler den vold?»

Det var nesten flaut å høre Sæles uttalelse om at Muhammed hadde ført 20 kriger mens Jesus hadde et budskap som gjorde at han ville dø i svakhet på korset (for menneskenes synder, heter det visst).

Dette er å banalisere det Jesus sto for. Han uttrykte det slik at man skulle elske sin neste som seg selv, ja, man skulle endog elske sine fiender.

Er det slik de kristne nasjonene oppfører seg? Elsker sine fiender? Nei, tvert i mot. Det er et brennende hat mot annerledestenkende mennesker på kloden som ikke har den rette tro. Slik er kristenfundamentalisme og islamsk fundamentalisme ganske så like...

DOJ

Interesse – den beste fylgjesvein

Våre interesser er kan henda den største nåde og gåve me har fenge, dei er oss sjølve, våre drivkrefter og det liv me har fenge til å pleia. Frå desse veks barnet sin leik og dei vaksne sitt arbeid. Interesse er som frøet i jordi, som surdeigen, den vil fram og opp, bryt seg gjennom dei verste hindringar, men fyrst og fremst vil ho skapa nytt liv, bera livet vidare. Interesse har født den minste og største tenkjar, dei gode arbeidsfolk, desse har bygt oppatt der den uinteresserte har brote ned og tilført sjukdom i farvatnet. Den interesserte har tru på livet, han har ikkje tid til å verta åndeleg sjuk, og då får han tid, kraft og vilje til å tena. Han ser lenger, ser skaparverket, tenarprinsippet, tilgjevingsprinsippet, med desse kan han flytta fjell og stiga mot større høgder, ja, bryta grenser inn i det uendelege. Interessene har skapt dei store oppfinningane, ført menneski ut i himmelrommet, langt ned i jordi og i havdjupe, bokstaveleg og symbolsk, har sprengt atomkjernen, men dessverre opna for nye fårar. Likevel vil til sjuande og sist interessa rydja opp etter alle fall, krigar og øydeleggingar, dei

livnærer seg av sanning, avdekkjer lygn og tilgjev hat. Med våre interesser er alt og alle eitt og ekte, her startar det store ekteskapet, innover og utover. Snublar barnet, er det interessa som lyfter det opp att, og ikkje protesten. Optimisme er interesse si solstråle, nært og fjernt, det som fjernar dei grå skyer og vonde tankar, byggjer heimar, steller jord, vatn, luft og vidareutviklar ånd.

Interessa sitt ekteskap er, symbolsk og i vidare tyding, mellom kvinna = det intuitive, medfødde, og mannen = det medvitne og ansvarfulle i kvart individ, hjå menneskesøner og -døtrer. Desse vil aldri verta arbeidslause, for arbeid og skaping er deira adelsmerke. I og mellom interesse skjer dei finaste ekteskap, men rett nok utanfor dei freistingane som menneskekjennaren frå Nasaret viste frå seg.

Det interessa har født og gjeve livsrett under sitt bryst må ingen abortera eller drepa, myrda eller slå i hel på livsvegen. Sjølv om nokon prøver øydeleggja henne, må kvar med sitt kall gå vidare i det evige skaparverket.

RUS-BUSH

Det er fremkommet i media at George W. Bush har brukt kokain

Men hvilken forskjell gjør det om man er ruset på kokain eller religion?

DOJ

BESLAN-TRAGEDIEN

Lørdag fikk jeg en SMS om å tenne et lys for Beslan, noe jeg da gjorde etter å ha sendt SMSen videre til venner og bekjente. Nå stiger dødstallene for denne terroraksjonen til opp mot 500. Over 250 er fremdeles savnet. Forferdelige scener utspant seg på CNN og Sky News hele dagen under aksjonen. Man må være bra desperat når man utfører en slik udåd mot babyer og småbarn. Når man demoniserer en part, blir det lettere å skyte, slik tyskerne gjorde det overfor jødene under krigen.

Men som Russlandseksperten uttalte det på TV i forbindelse med gisseltakingen, så er Russlands grusomme krigføring i Tsjetsjenia noe av årsaken til denne ugjerningen. Hun beskrev at 100 000 sivile er blitt drept av russiske styrker i Tsjetsjenia. 10 % av befolkningen, noe som motsvarer 440 000 drepte i Norge hvis det hadde skjedd her.

For ikke lenge siden sto en tidligere russisk soldat frem på TV2-skjermen og fortalte om ugjerningene han og andre spesialstyrker hadde utført i Tsjetsjenia. Hovedstaden Grozny er bare en ruinhaug. Hele familier ble utryddet i utrenskningsaksjonene.

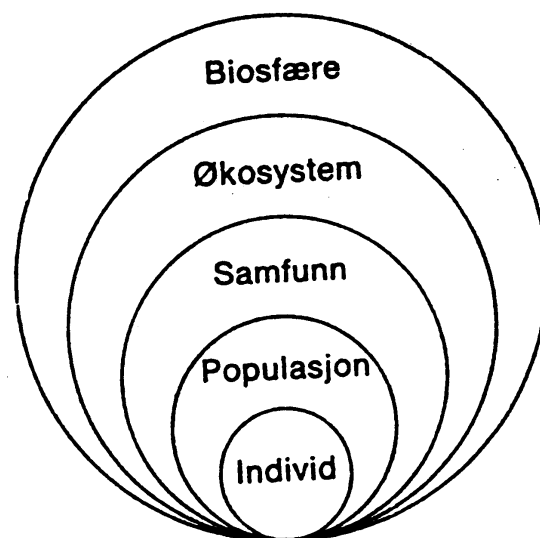
Nå får Putin uventet støtte fra Ariel Sharon, som har sett muligheten for å etablere et nærmere samarbeide med russerne når det gjelder etterretningsvirksomhet mot muslimske fundamentalister. Krigen mot terrorisme blir kraftig utvidet med USA, Israel og Russland i maktskjerne.

Sharon uttrykte det slik i et intervju: - Når man fordømmer radikale islamske bevegelser kan man heller ikke unngå å fordømme såkalte frigjøringsbevegelser som tyr til terror.

Voldsspiralen snurrer stadig videre og det blir ingen ende på terror og mot-terror så lenge religiøs fundamentalisme hersker i alle leire, for her det ikke snakk om de gode og de onde, men en verden som går av hengslene fordi noen tror seg bedre og mer verdifull enn andre.

DOJ

Økologirevolusjonen er i gang

Inndelingen av vårt livsgrunnlag. På hvert av disse områdene arbeider i dag økologiske spesialiteter,

Økologi og økonomi

I 1950-årene advarte flere biologer mot overbeskatning av de antarktiske storhvalene. En overbeskatning ville rett og slett ødelegge grunnlaget for hvalfangstens framtid. Men hvalrederne lyttet til andre røster. Det ville rett og slett være mer lønnsomt å fortsette rovdriften, – ut i frammer kortsiktige vurderinger. Dette belyser konflikten mellom det som er økonomisk lønnsomt og det som er økologisk fornuftig. I denne konflikten står to spørsmål helt sentralt:

1. Hvor lange tidsperspektiv bør vi se ressursutnyttelsen i?
2. Hvilke andre samfunnshensyn bør vi ta hensyn til?

Når det gjelder ressursutnyttelse, står vi her fortsatt overfor en konflikt mellom økologiske og økonomiske hensyn. I denne sammenhengen er det ofte for lett å prioritere kravene til økonomisk lønnsomhet framfor det som er økologisk fornuftig. I mange tilfeller innebærer det at vi prioriterer vurderingene i et kort tidsperspektiv og utelater de langsiktige ringvirkningene på nærliggende samfunnsvirksomhet. Resultatet blir at mange naturinngrep framstår som mer økonomisk gunstige enn de i virkeligheten er. Dette skjer fortsatt til tross for utviklingen gjennom femti år.

Kjernen er at vi mennesker må lære oss å leve av naturens renter og la selve naturkapitalen forbli intakt. Men teori og praksis er her fortsatt to forskjellige ting. Vi utnytter fortsatt naturressursene ut fra kortsiktige og snevre tidsperspektiver, fordi vi lar dagens krav bli bestemmende. Mer langsiktige og allsidige hensyn kommer lett i annen rekke.

Økologi og økonomi er to begreper som har den samme opprinnelsen. Disse to uttrykkene stammer fra det greske ordet oikos som betyr husholdning (21).

Økologi er læren om hvordan huset dvs. vårt livsmiljø er bygd opp.

Økonomi er læren om hvordan forvaltningen av dette huset bør skje.

Økologi og økonomi er med andre ord sider av samme sak. Likvel betraktes i dag disse fagfeltene atskilt. Økonomi konsentreres mest om å underlette utvekslingen av varer og tjenester, mens økologi mer konsentreres om studier av hvordan samspillet i naturen fungerer. I den

senere tid merkes imidlertid en økende interesse for å se økologi og økonomi i sammenheng. Det snakkes i denne forbindelse om økologisk økonomi, eller øko-økonomi. En slik samordning er viktig, dersom vi skal bli i stand til å utvikle en mer bærekraftig utvikling.

I dag domineres samfunnspolitikken av økonomiske vurderinger. Men hvor pålitelige er økonomens vurderinger? Økonomens økologiske innsikt er ofte svært begrenset. Erkjener vi at også våre samfunnsøkonomier har en grunnvoll som består av biologiske produksjonssystemer, får økonomien også et økologisk perspektiv. Økonomene bør i dag også erkjenne at verdensøkonomien i stor grad er avhengig av produktiviteten i fire biologiske systemer:

- De fiskerike havområdene
- Verdens grasmarker
- Skogarealene
- Jordbruksområdene

Men forstår dagens toneangivende økonomer at økologi og økonomi bør betraktes som sider av samme sak? Deler av dagens samfunnsutvikling er rett og slett basert på en nedtæring av naturkapitalen. Vi lever med andre ord ikke bare av rentene, men av en regelrett nedtæring av den produktive naturkapitalen:

- Vi overbeskatter de økonomisk utnyttbare fiskeressursene
- Grasmarkene overbeites
- Verdens skoger reduseres
- Jordbruksområdene utsettes for en omfattende erosjon og bebyggelse

– Vannressursene overutnyttes slik at grunnvannet synker og elver og innsjøer går tomme for vann i en stadig lengre tid av året.

Dette skaper ikke forutsetninger for en bærekraftig utvikling. Derfor står politikerne i dag overfor store, nye utfordringer. Dersom de ønsker å utvikle samfunn og økonomi i en retning som kan opprettholdes på lengre sikt. I praksis forutsetter dette vilje til politisk nytenkning. – Og en erkjennelse av at vi ikke kan fortsette å forvalte naturen som en forbruksvare.

En ny, økologisk økonomi vil bygge på to sammenhengende prinsipper:

- Vi må opprettholde naturens biologiske produktivitet

– Vi må verne om de mest produktive arealene

Dette er nå en politisk utfordring, fordi vi ikke i det lange løp kan fortsette en utvikling av samfunn og økonomi, som baseres på nedtæring av naturkapitalen og en svekkelse av den biologiske produktiviteten. Og i tilknytning til dette; i tiden framover blir det mer og mer tvilsomt om vi kan løse alle samfunnsproblemer med kvantitativ vekst. I denne forbindelse er det nå viktig å erkjenne at det ikke er den økonomiske kapitalen som begynner å bli mangelvare, men naturkapitalen som det begynner å bli knapphet på. Og disse knapphetsproblemene kan ikke løses ved materiell vekst etter det mønster som preget 1900-tallet:

– Vi kan ikke i det lange løp sikre oss mer sjømat ved et mer intensivt fiske

– Vi kan heller ikke løse vannproblemene i verden ved å bore flere og dypere brønner.

I økende grad ser det ut til at den økonomiske veksttenkningen som preget 1900-tallet, skaper flere nye problemer for hvert problem som vi løser. Vi begynner med andre ord å erfare at vekst ikke alltid er det samme som utvikling.

En bærekraftig utvikling innebærer at vi i dag utnytter naturens renter uten å svekke den produktive naturkapitalens evne til å gi et vedvarende utbytte. Men dette er ikke enkelt. Skal vi få en bærekraftig utviklingsprosess må vi tenke nytt. Den amerikanske økonomiprofessor Herman Daly skrev i denne forbindelse:

«Vi kan ikke vokse i det uendelige, og en politikk som bygger på en slik ide er urealistisk og farlig. Begrepet bærekraftig utvikling har betydning for økonomien, men bare dersom det oppfattes som utvikling uten vekst. Politisk sett er det meget vanskelig å erkjenne at vekst med – nesten religiøse antydninger som absolutt godhet, må begrenses. Men det er nettopp det forhold at vekst ikke kan vedvare som gjør begrepet bærekraftig utvikling så viktig».

«Vi må slutte med å regne forbruket av naturkapital som inntekt.»

Viser ikke denne artikkelen at vi nærmer oss BDB sin økonomioppfatning. a.s.

Alternativt Nettverk 04-4

Hurdalsjøen økologiske landsby:

Et liv med tid til livet

På en tidligere prestegård, med åtte selvbygde og økologiske bolighus, et felleshus og 580 mål skog og dyrket mark har femten voksne og omtrent like mange barn etablert en gryende økolandsby. De er i ferd med å virkelig gjøre drømmen om et liv med tid til livet.

Av Eirik Svenke Solum

Gjøding gård rett bak kirka i Hurdal kan bli den største økolandsbyen i Norge, hvis alt går etter planen. På gården var det allerede låve, stabbur, fjøs og et hovedhus da medlemmene tok over for et par år siden. Etter noen ekstra runder med kommunen om pris- og betingelser var medlemmene klare til å bygge de åtte økologiske bolighusene som nå står ferdige, på dugnad. Totalt er gården på ca 700 mål, hvor 400 er skog og 180 dyrket mark. Ganske stor, med andre ord.

– Frihet. Det er vel det som er min hoveddrivkraft, sier Simen Torp. – Jeg må alltid ha en vid horisont og mange muligheter åpne. Men det å sette noe slikt ut i livet blir en stor «reality check». Man må hele tiden gjøre kompromisser med sine idealer eller ideer. Mange av oss er oppvokst av både permakultur, antroposofi og andre ting, men ser at når dette skal virkeliggjøres, så må man gi og ta og se hva som er praktisk mulig. Men det økologiske er selvfølgelig en hovedsak hele veien.

Sammen med Kristin og barna har han bygget et halmhus på 45 kvadratmeter og loft, som skal tjene som midlertidig bolig til de neste byggetrinnene er ferdigstilte.

– Her nede på gården kommer vi til å ha gårdsbutikk, stor kjøkkenhage, dyr og det som har med gårdsdrift å gjøre. Mens permanente boliger og næringstun kommer til å ligge lenger oppe i åsen bak her, sier Simen og peker opp i lia bak gården. Når de først søkte om å bygge her fikk de til svar at akkurat denne skogen var så viktig å bevare at det kunne være det samme «om det blir en økolandsby eller en Ford bilfabrikk – den skogen skal stå». Men bare få uker etter skuffelsen kom værmeldingen som varslet «tropisk storm». Den løste saken uten byråkrati og la hvert eneste tre i lia effektivt i bakken. Ikke rart at det mumles om at det finnes en mening med alt, og at noen kanskje nynner på en Dylan-låt om at svaret skal komme blåsende med vinden.

Utsikt over sjøen

Nå jobbes det med prosessen å få godkjenning av reguleringsplan for bygging av stort kultur/felleshus,

atkomstvei og boligområder. Dette vil ligge i et område i lia som blir betraktet som et av de fineste boligområdene i Hurdal – på et høydedrag med utsikt til sjøen og hele området med den gamle kirka, selve gården og jordene omkring.

– Vi har et fint samarbeid med Hurdal kommune og vi inviterer til en åpen debatt om hvordan det skal se ut, sier Simen.

På veggene inne i det gule felleshuset henger en stor tegning av flotte, men uvanlige bygninger, springvann, torg og gater. Dette er et resultat av ideverkstedene medlemmene har hatt om hvordan den kommende landsbyen skal se ut. Det er butikklokaler, smie, keramikk-, metall- og tekstilverksteder og bakeri med kaffe, jordgamme, energimuseum, meditasjonsrom og barnehage. Husene er gitt utforming og innhold inspirert av de fire elementene; med vannhus, formet som en diger vanndråpe, luft- og innholdsrike hage, forteller Ellen. Hun har ganske nylig kommet til landsbyen og bor foreløpig i den gamle sirkusvogna sammen med katten sin. Men mesteparten av dagen tilbringes altså i åkeren. – Vi kommer til å dyrke annethvert år kløver og grønnsaker i de ulike porsellene, for å bevare jorda, sier hun, før hun ramser opp alskens grønne goder som ventes – også dem vi aldri har hørt om.

– Du må forresten få med at vi solgte den første sekken med poteter i dag!

Det vil også bli mye musikk, teater og kreativitet, blant annet med stor ute-amfiscene. I august blir det «Døgnans», hvor mange av landets fremste folke- og jazzmusikere kommer for å møte hverandre, spille og danse – i et døgn.

– For meg er det med kultur og musikk kanskje det viktigste, forteller Kristin, som har tatt initiativ til Døgnans. – Det er litt sånn at man må stå på litt for å realisere sine ønsker her, alle har sine egne forventninger, ideer og formening om hva som er viktigst. Men det er bare slik det skal være, smiler hun. Til daglig jobber hun som lærer på Kjerkekretsen skole, som ligger like ved gården.

Kjøkkenhage

På jordene vokser det nå i sommer havre, bygg og dyrefor – i tillegg til grønnsakene i kjøkkenhagen. Litt etter permakultur-modell og litt etter Fukokas ideer – og litt på eget vis. Her er det nemlig ingen enhetlig ideologi eller filosofi som følges til punkt og prikke. Men selv om traktoren står klar, er det hesten som får gjøre jobben på jordet. Og det ikke bare fordi det er hyggeligere med Svarten enn med motorkraft.

– Traktordekkene lager dype og harde spor i jorda, slik at meitemarken ikke kommer igjennom. Hesteporene er kanskje like tunge, men marken har ikke de samme problemene med å komme til. Og den gjør

en viktig jobb i en økologisk åker, sier Ellen, som er hovedansvarlig for kjøkkenhagen.

– På Fokhol gård i Stange lærte jeg mye om grønnsaker og det å drive kjøkkenhage. Her i Hurdal vil jeg ta tak i dette og lage en skikkelig stor og innholdsrik hage, forteller Ellen. Hun har ganske nylig kommet til landsbyen og bor foreløpig i den gamle sirkusvogna sammen med katten sin. Men mesteparten av dagen tilbringes altså i åkeren. – Vi kommer til å dyrke annethvert år kløver og grønnsaker i de ulike porsellene, for å bevare jorda, sier hun, før hun ramser opp alskens grønne goder som ventes – også dem vi aldri har hørt om.

– Du må forresten få med at vi solgte den første sekken med poteter i dag!

Fisk og bier

Neste år planlegges det å dyrke raps og spelt, blant annet med tanke på bio-diesel – som med litt hell kanskje også kan drive en liten båtmotor. For på sjøen er det også ressurser å hente.

– Med en motor og nok garn er det ikke noe problem å dra opp ei diger bømte fisk om dagen i denne sjøen, sier Gunnar, med hendene fulle av «Hurdalssild» – fangsten fra natta som var. Som grunneier med strandlinje har nemlig økolandsbyen tilgang til mang en fisk i den visstnok så fiskerike Hurdalssjøen. – Dette skal bli gode fiskekaker. Men de er nok litt for små til å stekes som de er, sier Gunnar, før han lar den høyt mjauende katten få et par. Han bor i lavvoen i utkanten av gårdsområde denne sommeren. Etter mange år som leder for kulturkollektivet Hausmania, og en operasjon, tilbringer han sommeren her. – Det er bra å få ting litt på avstand, dessuten blir det litt rekreasjon, sier han. Men arbeidsklær og iver viser at det ikke er noen ferie det dreier seg om. Han planlegger både musikal, legger til rette for økologisk birøkting og er stadig ute etter mer fisk.

– Nå glemmer jeg ofte hvor mange strukturer og systemer som preger samfunnet ellers, sier Ishai Aldema. – Her får jeg mulighet til å følge livsrytmen slik den flyter naturlig. Vi har utviklet et vennskap

som minner mye om kameratskapet jeg opplevde da jeg gikk på skolen – fritt, åpent, støttende og godt. Mye humor, og med rom for alvor og dypere samtaler, sier han tydelig fornøyd. Ishai jobber tre dager i uka med et naturpreparat-firma og synes det er mer enn nok kontorarbeid og byliv. Huset til han, Anita og de to barna er snart ferdig. Gulvet skal bare få noen lag med leire, og loftet skal kles med panel, så kan de flytte inn. Til nå har de bodd på ett rom i felleshuset – i to år til sammen.

– Det er utrolig hva som går, smiler Anita. – Det handler vel om å tilpasse seg og å venne seg til en annen livssituasjon. Men det skal bli veldig deilig å flytte inn i huset!

Gjennomsløkt

– Når vi bor så tett som dette, blir det en veldig gjennomsløkt og fortettet sosial atmosfære. Vi krangler om småting, som oppvask, rengjøring og sånt, men de større greiene er vi heldigvis veldig enige om, sier Eirik Gram Frank. – Alle kollektiver må vel igjennom en del av de småkonfliktene som også vi har og kommer til å havne opp i.

Hver dag er det fellesmiddag for de som vil. Og hver fredag er det allmøte, med «sjelemøte» en gang i måneden. Her deles gleder, frustrasjoner og ideer, hvor en hele tiden har som oppgave å være «hjerterpasser» – å sørge for at ingen unødvendig sårer eller trækker på andre, eller at noen kommer i skyggen eller ikke blir hørt.

Dagen etter, på lørdager, er dugnadsdag. Alle som vil kan komme og få en smak av hvordan livet er på stedet, og mange interesserte dukker opp for å være med, for å se, slå av en prat og stille spørsmål om livet i landsbyen. Da er det rydding, jobbing på hus, arbeid i fjøs og i kjøkkenhage. På en gård med mange mennesker er det alltid noe å gjøre.

Felles og privat

En andel i samvirket koster kr 2500. Etter et halvt år med gjensidig «prøvetid» blir man eventuelt fast medlem. Hvert medlem bidrar med 2000 kroner hver måned, for å dekke drift av gården, vedlikehold og utgifter som er knyttet til det daglige ved landsbyen. Boligene eies privat.

Bare for å ha nevnt det; midt i det hele bor fortsatt presten i sin ærverdige prestebolig. Også hun strålende fornøyd. Dermed får Dylan rett igjen – tidene forandrer seg. Og kanskje til det bedre.

For info, ta kontakt tlf. 63 98 70 02, e-post: post@hurdaecovillage.no
Se www.hurdaecovillage.no,
www.gaiarkitekter.no,
www.halmhus.no
(Norsk jord- og halmbyggerforening)
Støttemedlemskap koster kr 500 pr år og betales til konto 1254 05 11460.

Hus av jord, leire og halm

Tradisjonelt har halm vært benyttet som taktekkingsmateriale og som isolasjonsmateriale sammen med leire. Nye teknikker gjør det mulig å bygge bærende og ikkebærende vegger av hele halmballer. Denne metoden, som er utviklet i USA, viser at halm vel er det billigste isolerende veggmateriale som overhodet finnes. Interessen for halm som byggemateriale er i dag stigende over hele verden.

Inneklima

Tanken på å stable opp hus av halmballer er snublende nær, og samtidig så enkel at det faktisk er naturlig å nøle et øyeblikk. Når en imidlertid kan dokumenter over 100 års holdbarhet, høy brannmotstand, god isolasjonsevne, godt inneklima og økonomisk besparelse knyttet til egeninnsats, så er nølingens tid over. Halmballbygging er på frammarsj over hele verden og fortjener å bli utforsket videre. I Norge har vi i dag mer enn 30 halmballhus, fra Trøndelag i nord til Vestfold i sør, som er bygget de seneste årene, og en rekke nye er på trappene.

Jord, leire og halm er svært gamle byggematerialer, som i dag oppdages på nytt i en moderne økologisk sammenheng. Bruk av lokale ressurser, lave kostnader, gode inneklimaegenskaper og et lavt energiforbruk er stikkord.

For å løse de store problemene som den moderne byggeindustri har skapt; overforbruk av ressurser og helsefarlig innemiljø, vil slike materialer og tilhørende byggemetoder være av stor betydning for framtiden.

Jord og leire

Jord er verdens mest brukte byggemateriale og har vært bygget med i flere tusen år. Bærende vegger av stampet jord (pisé), jordstein (adobe), eller «jordbrød» har både høy varmelagringseffektivitet, og en enestående evne til å regulere luftfuktigheten. Jord kan også brukes til å lage eksklusive gulv. Ved siden av de gamle teknikkene finnes det i dag en rekke moderne jordbyggemetoder som i økende grad blir benyttet over hele verden.

Leire er en fin type jord som har helt spesielle egenskaper. Leire er mest kjent som pussmateriale, men kan brukes i form av stein (ubrent tegl), eller i isolerende byggelementer sammen med halm, flis eller bark. Leire konserverer treverk, og kan derfor uten problemer brukes sammen med trekonstruksjoner. De mange forskjellige typer leire gjør det mulig å oppnå forbausende estetiske resultater i finishen av f.eks. en jord- eller leirhalmvegg, eller i bindingsverkteknikk.

Fra www.halmhus.no – Norsk jord- og halmbyggerforening.

Beelsebubs fanger

Vi fanges alle ubevisst inn av vanetanker i våre sinn – lik fluer i en vev – av hjernespinn.

Edderkoppen som lurder der hjernespinner – når vi uaktsomme er.

Beelsebub kalles «fluens herre» og sjele-fanger er han – dessverre.

Ser vi tilbake på det som var, innfanges vi lett av «Løgnens far».

Han spinner oss inn i fortidens skinn, som mentale fanger av hjernespinn.

Da forkalkes og stivner vi rett og slett til mentale saltstøtter, med brøkdels-vett.

«Legge hånd på plogen, men se seg tilbake» da er man fremdeles blant de for svake.

Mesterens mål: Bli ny og fri fra dårskap og ubevisst slaveri.

Hvem kan oss forløse og befri fra fangenskap i våre sinn?

Når vi aktivt våkner og vil bli herre over ustyrt fantasi,

fornye oss og bli fullbevisst – forløses vi av Herren Krist'

Svein Otto Hauffen

Det psykiatriske autoritetsvelde; medskyldige – og ofrene –

Av Svein Otto Hauffen

«Vold og overgrep må bli en naturlig del av alle offentlige instansers arbeid». – Fra innlegg av SVs Inga Torkildsen i Østlands-posten. Nevnte er et av mange avisinnlegg som burde hatt følgende P.S.: «Skrevet, men ikke lest av innsenderen». Derimot kunne med rette sies: Vold og overgrep er blitt en unaturlig del av visse offentlige instansers arbeid.

Dette m.m. fremgår av Edel Sæthers og Thore Lies interessante og aktuelle bok: «Hva har jeg vært med på?» Den er et grundig oppgjør, især med det E. Sæther kaller «Maktpsykiatrien» – det selvautoriserte maktvelde over frie borgere med mentale problemer. Bokens motto skriver seg fra den gode psykiateren Finn Skårderuds penn: «Såkalt individuell psykoterapi er et møte i et rom mellom to mennesker. Den ene er mer forstyrret enn den andre – som oftest er det pasienten».

Denne spennende boken med god oversikt bl.a. over viktige kontroversielle begivenheter i Norge,

især i psykiatrisk sammenheng, fortjener en større leserkrets. Med klar saksfremstilling, velforståelig for vanlige lesere, og veldokumentert for de mere seriøst interesserte. Det hører med til bokens kvaliteter, at også hos tidligere desinteresserte kan interesse, forståelse og medkjensle vekkes – for dem og det som omtales. Forfatterne er ansvarlig for henholdsvis ca 1/3 og 2/3 av innholdet. Boken kan bli blant viktigste hjelpemidler til en omfattende omorientering, med fordomsbefriende synsrealisme, i forholdet mellom pasienter, samfunnet og psykiatriens autoritære Big Brothers, med deres totalitære maktambisjoner.

Personlig erfaring

Sæthers bidrag bygger fortrinnsvis på personlig erfaringsgrunnlag hos et menneske som har opplevd psykiatriske utartninger på kropp og sjel. Det personlig gjennomlevde og gjennomtenkte gir bidraget uvanlig overbevisende troverdighet. S. 4 skriver hun: «Jeg gikk inn i en omsorgsstilling med psykisk utviklingshemmede. Det var bra på jobben inntil ekspertisen (psy-

kiatrien) ble budsendt. Da ble vi tvunget til å tvangsbehandle en beboer. Jeg trodde omsorg var omsorg – men det er ikke slik. Jeg har beskrevet hvordan jeg ble brutt ned, hvordan jeg forsøkte å få noen til å gripe inn, hvordan taushetsplikten ble skjerpet, hvordan ekspertisen ble budsendt fra habiliteringsteamet, hvordan de truet med oppsigelse, eller at jeg måtte si opp selv».

Flere gode bidrag er skrevet av Velaug Lie. Thore Lies seriøse engasjement og overbevisende argumentasjon, kommer mest velformulert til uttrykk på følgende områder: «Vi kjenner til de fire store i norsk litteratur. Jeg har mine fire store i psykiatrien: Erik Andersen-Rysst, Eirik Finne, Arnold Juklerød, Kåre Torvholm m.fl.» Denne knapt 200 siders boken kan bestilles hos Thore Lie, Melkeveien 28a, 0779 Oslo, tlf. 22 14 91 77.

Psykolog - - -

dringen av befolkningen vil legge beslag på mye av fellesskapets utgifter, både med hensyn til eldreomsorg og pensjoner.

Fra «smeltedigel» til «salatbolle»

I likhet med de fleste land i verden, blir Norges befolkning stadig mer heterogen. Samfunnets ideal vil ikke lenger kunne være «smeltedigelen» hvor ulike bakgrunner blandes sammen, men går snarere i retning av «salatbollen» hvor ulikheter og individualisme odles. Offentlige virksomheter eksisterer for å tjene folket, men «folkets ønske» er ikke lenger homogent. Enten vi vil det eller ikke, er vi alle sugd inn i en stadig sterkere globalisering. Globaliseringen gjelder særlig produksjon, handel og kommunikasjon, men vi vil på ulike måter merke det også innenfor psykologisk virksomhet. Blant annet vil en stadig større del av klientene ha en annen etnisk bakgrunn enn oss selv.

Offentlig markedsorientering og kamp om ressurser

Vi ser at det offentlige byråkratiet myker opp sin stivhet ved å hente impulser fra næringslivets organisering. Den mer målrettede, markedsorienterte holdning gjør at brukere av offentlige tjenester får innflytelse på andre måter enn før. Tilbudene ventes å være stadig mer fleksible, brukervennlige og lett tilgjengelige. Imidlertid finner vi også en økt kritisk interesse for hvordan det offentlige bruker penger. Mer kamp om ressursene og større konflikter over budsjettprioriteringer vil kunne ska-

pe flere splittelser blant ulike interessegrupper.

Tøffere arbeidsmarked

I fremtiden vil det ikke være bedriftene som garanterer arbeidstakeres jobbsikkerhet. Bedriftenes optimalisering av fleksibilitet, og reduksjon av alle former for buffersoner i produksjonsprosessen, gjør det rasjonelt å eksternalisere alle slags reserver av ubunden kapasitet. For ansettelsesforhold vil dette innebære å kontraktfeste kompetent arbeidskraft kun innenfor et hvert oppdrags tidsrammer. Det vil trolig også være en økende tendens til at folk jobber i team. På grunn av den stadig økende sirkulasjon av oppgaver, økende kompleksitet og tverrfaglighet, blir teamene dessuten mer gjensidig avhengige av hverandre enn før.

Fremtidens arbeidsliv vil gi mange arbeidstakere større individuelle utviklingsmuligheter, men den enkelte blir også mer eksponert. Ansiennitet og formell utdanning vil bli mindre verdt, og fagforeningsmedlemskap og fast ansettelse kommer til å fungere mindre beskyttende. Dette vil innebære et tøffere arbeidsmarked, med større krav om ytelse av dem som skal gjøre karriere, og en mer brutal utestengning av dem som ikke klarer å følge med.

Økt fleksibilitet

Av både ledere og arbeidstakere vil det bli krevet stor grad av fleksibilitet. Dette vil kunne komme til å inkludere nær sagt alle aspekter ved arbeidet; kompetanse, teknologi, organisering og ledelse, arbeidstid- og sted, lønn og ansettelsesform. Dette vil påvirke relasjoner i og mellom bedrifter. Samarbeidet med eksterne

kunder og konkurrenter kan i mange sammenhenger bli tettere og mer omfattende enn med kollegaer. Tendensen til mer flytende overganger mellom arbeid og privatliv vil sannsynligvis bare øke. Moderne teknologi gjør arbeidstakerne tilgjengelige på en helt annen måte enn før, noe som gjør det vanskeligere for den enkelte å skjerme sin private sfære. Disse endringene vil ha betydning for hvilke belastninger vi som psykologer vil møte hos våre klienter.

Endringene vil selvsagt også berøre oss som arbeidstakere. Psykologer vil som alle andre preges av nye krav, som økt fleksibilitet. Arbeidsmarkedet for psykologer vil også bli stadig mer internasjonalt. Innføringen av et europeisk psykologidiplom vil påvirke norske psykologers arbeidsmarked både hjemme og ute. Skandinaviske psykologer vil flytte på seg og gjerne jobbe i andre land, og utenlandske psykologer vil søke stillinger hos oss.

Helsevesenet

Mye tyder på at den tradisjonelle kliniske psykologen i stor grad vil forsvinne. Individuell psykoterapi vil bli en mindre viktig del av det psykiske helsevesenet, ettersom behandlingen vil bli stadig mer biologisk og medisinsk orientert. Psykologenes posisjon vil i større grad bli knyttet til diagnostisering, ledelse, administrasjon, veiledning og opplæring. Det vil også i større grad bli forventet at psykologer behersker for eksempel nevropsykologiske diagnoseverktøy.

De nye helselovene åpner for at psykologer i større grad skal kunne bekle formelle lederposisjoner. Dette får implikasjoner for rollen vår. Når vi psykologer går inn i formelle

ledestillinger i helsevesenet, innebærer dette at vi må ta et utvidet ansvar i behandlingsfaglige sammenhenger, på linje med legene. Som ledere i helsevesenet vil psykologer måtte håndtere sentrale virkemidler som innleggelse, sykemelding og foreskriving av psykofarmaka. For at psykologene skal kunne fortsette å være sentrale i behandlingsforløpet, vil det måtte skje en endring i psykologers rett til å foreskrive medikamenter, sykemeldinger og innleggelse. I stadig flere land arbeides det med å få til slike ordninger. Også i Norge har denne prosessen startet.

Nye arbeidsområder

Primærhelsetjenesten vil trolig i økende grad være et viktig rekrutteringsgrunnlag for psykologer. Mennesker med psykiske lidelser og avhengighetsproblematikk henvender seg først og fremst til allmenpraktiserende med sine vansker. Slike problemer er økende i hele den vestlige verden, og vil sannsynligvis i større grad bli et tema for intervensjon. Psykologers ferdigheter i modifisering av atferdsproblemer gjør dem godt egnet til å håndtere for eksempel rusproblemer, røyking og spiseforstyrrelser, som alle ser ut til å øke i omfang.

Psykologer kan dessuten gjøre nytte på områder som tidligere har blitt betraktet som «rent somatiske»; å integrere psykologiske tilbud i behandlingen av for eksempel hjerte- og karlidelser og kreft, har vist seg å bedre effekten av medisinsk behandling.

Kommunepsykologer er også en faggruppe som antageligvis vil vokse raskt de nærmeste årene, ettersom Opptrappingsplanen for psykisk helse har de distriktspsykiatriske

sentrene (DPS) som sin hjørnestein. Her vil psykologene møte en mangefasettert klientgruppe med komplekse problemer. Det vil forventes at psykologene ikke bare skal kunne individualterapi: man skal også beherske krisehåndtering, gruppe- og familierapi, og det å møte klientgrupper med en annen kulturell bakgrunn.

Flere konsulenter

Psykologer vil antageligvis bli mer aktive i å tilby sine tjenester. Vi har allerede sett en oppblomstring av private byråer som tilbyr ulike psykologiske tjenester, for eksempel mental helsetjenesteordning for bedrifter og krisepsykologiske tilbud i samarbeid med redningstjeneste og forsikringsselskaper.

En økende andel psykologer vil sannsynligvis gå inn i selvstendig virksomhet, både individuelt og som del av større team/byråer, og arbeide med områder som rekruttering, seleksjon, lederutvikling og konflikt-håndtering. Sakkyndighetsoppdrag innen for eksempel vitnepsykologi kan også bli mer aktuelt. Også kliniske psykologer vil trolig i økende grad drive konsulentvirksomhet overfor næringslivet, og grenseskille mellom klinisk og organisasjonspsykologisk rådgivning vil dermed bli mer utvisket.

Etterspørselen etter psykologisk kompetanse for ledelsesfunksjoner vil trolig øke, og etterhvert som psykologene markerer seg sterkere – ikke minst som forelesere for andre faggruppers lederopplæringskurs – vil de i økende grad bli attraktive som lederkandidater. Dette vil kanskje først og fremst gjelde ledelse i

Tid for samfunnslønn?

«Økonomisk sosialhjelp har ikke løst fattigdomsproblemet – og heller ikke skammen eller stigmatiseringen ved å motta trygde- el. sosialpenger»

Radikal reform: Samfunnslønn kan forenkle trygdesystemet og gjøre en rekke stønadsordninger overflødige – slik som sosialhjelp, studiefinansiering og kunstnerlønn.

Vegard Velle
journalist for nordiske Le Monde diplomatique

Kan samfunnslønn bli den neste ny-skapende sosialpolitiske reformen i Norge? Penger i lomma. Ingen behovsprøving. Ingen betingelser. Ingen tidsbegrensning. Rett og slett en slags minstepensjon for alle. Flere nobelpristakere i økonomi har kommet til at det kan være billigere for staten å bare lukke øynene og betale alle det samme beløpet, i stedet for å opprettholde dagens dyre og tungroddede trygdebyråkrati. Flere forskere peker også på at en slik ordning vil kunne føre til nytenkning og et styrket kulturliv.

Samfunnslønn kan defineres som en inntekt som gis ubetinget til alle på individuell basis, uten behovsprøving eller krav til arbeidsinnsats. Moralfilosofen og økonomen Philippe van Parijs har i boken *Real freedom for all* (1995) forsøkt å gi en filosofisk begrunnelse for en universell og vilkårsløs grunninntekt basert på tanken om å sikre «virkelig frihet for alle».

En mer pragmatisk begrunnelse for en vilkårsløs samfunnslønn er at den kan bidra til å åpne opp for den såkalte fattigdoms- og trygdefellen, et fastlåst avhengighetsforhold til hjelpeapparatet. Mange blir værende i en trygde- eller sosialhjelpssituasjon fordi prisen for å forlate den til fordel for et usikkert arbeid kan bli for høy. Hver selvstendig inntjente krone avkorter trygde- eller sosialpengene.

Økonomisk sosialhjelp har ikke løst fattigdomsproblemet – og heller ikke skammen eller stigmatiseringen forbundet med det å motta trygde- eller sosialpenger. Bedre blir det ikke når man på sosialkontoret ofte blir møtt med ydmykende tester og intervjuer.

Sosialhjelpssatsene varierer svært mye fra kommune til kommune. I stedet for at de enkelte kommunene fastsetter sosialstøtten, basert på økonomisk styrke, kunne man tatt en nasjonal debatt om hvilket nivå den statlige samfunnslønnen skulle ligge på. Knut Halvorsen, professor i sosialpolitikk ved Høgskolen i Oslo, har arbeidet mye med temaet samfunnslønn og er en sterk forsvarer av ordningen:

– Samfunnslønnen må ligge på et såpass høyt økonomisk nivå at det faktisk er mulig å leve av den i perioder av livet. Nivået kan for eksempel tilsvare dagens minstepensjon, rundt 100.000 kroner, sier han.

– Dette gir en materiell grunntrygghet, men ikke en høy levestandard. Problemet med dagens velferdsapparat er at det ikke er finmasket nok. Mange faller gjennom sikkerhetsnettet. En samfunnslønn til alle vil være en langt mer bunnsolid støtteordning. Det er vanskelig å tanke seg at noen kan leve på samfunnslønn hele livet. Men det kan eksempelvis være aktuelt i en tid mens man studerer, arbeider som kunstner, etablerer sin egen virksomhet eller ønsker å leve ut et brende engasjement.

Spørsmålet er om mange ville miste motivasjonen for vanlig lønnsarbeid dersom samfunnslønn var tilgjengelig.

– Det er usannsynlig at arbeidsmotivasjonen synker mye på grunn av samfunnslønn. Til det er den for lav. Incitamentet til å jobbe forsterkes ytterligere ved at arbeidsinntekter opp til et visst nivå ikke trekkes fra samfunnslønnen, sier Halvorsen.

Man trenger imidlertid et system for å finansiere en slik ordning. Halvorsen mener det er usikkert hvordan den vil slå ut økonomisk:

– Man kan hente penger fra den norske grunnrenten – oljen. Oljefondet kunne fordeles på alle voksne borgere i Norge. For det andre måtte samfunnslønnen ses i sammenheng med skattesystemet. De som har høy lønn i utgangspunktet vil ikke få samfunnslønn på toppen. Denne ville måtte trekkes fra.

I Norge har man langt på vei allerede en samfunnslønn, ikke minst som følge av universelle trygdeordninger som barnetrygd, minstepensjon til attføringsklienter, uføre og eldre. I tillegg kommer økonomisk sosialhjelp og næringsstøtten. Problemet er at dagens støtteordninger er basert på et uhyre komplisert regelverk og et ugjennomtrengelig administrativt kontrollapparat.

Antall mennesker i Norge som mottar forskjellige typer økonomisk støtte fra staten er økende. Drøyt 300.000 er uføretrygdet. Omtrent 120.000 mennesker er arbeidsløse. Rundt 100.000 går på attføring eller rehabilitering. I underkant av 130.000 mottar økonomisk sosialhjelp. 623.000 mennesker mottar alderspensjon, og 34.000 har avtalefestet pensjon (AFP). Rundt 25.000 personer mottar støtte som etterlatte ektefeller. I overkant av 220.000 elever og studenter mottar studiesøtte. I tillegg kommer sykemeldte arbeidstakere og personer som mottar forskjellige former for næringsstøtte.

Nylig har Velferdsalliansen gått sammen med Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere om å kreve en garantert minsteinntekt for sosialhjelpsmottakere, arbeidsløse, aleneforeldre og personer på rehabilitering og attføring. Organisasjonene argumenterer for at personer i disse gruppene skal motta 125.000 kroner i året, tilsvarende beløpet Statens in-

stitutt for forbruksforskning (SIFO) har satt opp for et nøkternt forbruk. Leder for Velferdsalliansen, Leif Mørkved, sier til *Le Monde diplomatique*:

– Hele samfunnet vil spare penger på en garantert minsteinntekt. Det vil gi en pluss effekt i forhold til ru-somsorgen, kriminalomsorgen og helsevesenet. Fattigdom ligger bak mange samfunnsproblemer.

Samtidig vil en samfunnslønn være lett å forstå og administrere. Ifølge Knut Halvorsen vil ordningen forenkle trygdesystemet og gjøre en rekke stønadsordninger overflødige, slik som økonomisk sosialhjelp, grynnyttelser i folketrygden, alderspensjon, penger til arbeidsmarkeds-tiltak, grunnutløst i attføring, landbruksstøtte og kunstnerlønn.

Det vil være mulig å kutte drastisk ned på bemanningen i institusjoner som har til oppgave å skille de som har rett til støtte fra de som ikke har det. Dette gjelder i Trygdeataten (9000 ansatte), i Aetat (5000 ansatte) og i de kommunale sosialtjenestene (5500 ansatte). Saksbehandlere her forholder seg stort sett til den samme gruppen mennesker.

Normann Aanseland, professor i landbruksøkonomi ved Norges Landbrukshøgskole, sier til *Le Monde diplomatique* at en samfunnslønn også ville gjøre det mulig å kutte store deler av landbruksbyråkratiet:

– Det fins i dag hele 100 virkemidler for bønder administrert av Statens landbruksforvaltning. Mange av disse ville bli overflødige hvis bønder kunne motta samfunnslønn i stedet for subsidier. Totalt finnes det mellom fem og ti tusen landbruksbyråkrater i Norge.

– Men vil man frem i politikken nytter det ikke å komme med forslag om samfunnslønn. Likevel vil jeg forsvare denne ordningen både moralsk og politisk. Den ville gi en bedre fordelingspolitikk. Vi har problemer med å treffe dem som har det virkelig vondt. De svake gruppene ville komme bedre ut.

Knut Halvorsen påpeker at Norge har økonomi til å gjennomføre dette:

– En samfunnslønn ville utfordre tradisjonell nyttetenkning, for eksempel knyttet til lønnsarbeidet og arbeidslinjen. Innføringen av dette konkurrerende fordelingsprinsippet ville være et kjempespennende sosialt eksperiment.

– En samfunnslønn ville også være en vanvittig stimulans til kultursektoren. Mange vordende kunstnere ville slippe å ta vanlige jobber og kunne istedenfor vie seg til kunsten. Mange ville kunne utfolde sine interesser på en helt annen måte enn innenfor dagens trange system.

Sannsynligvis ville ordningen maksimere selvvalgt deltakelse. Folk får time out fra arbeidslivet. De kan investere i utdanning, ta sabbatsår, pusse opp bolig, reise, ta seg av eldre og barn eller delta i frivillige organisasjoner og politikk. Sam-

funnslønn vil dermed kunne gi bedre balanse mellom arbeidsliv, familie og sivilsamfunn, og gi større fleksibilitet og valgfrihet. Folk kan erkjenne at de har behov for påfyll i forkant av at de blir utbrente.

I Finland og Danmark har samfunnslønn lenge stått på den politiske dagsorden. Danmark innførte på 1900-tallet en såkalt «orlovsordning». Arbeidstakere kunne ta seg fri fra jobben i et år og motta en lav lønn. Mange brukte denne muligheten til å ta en pause og gjøre noe helt annet. Eldre ektepar reiste jorda rundt med oppsparte penger. Ordningen ble imidlertid avvirket fordi såpass mange ønsket å benytte seg av den.

I Norge har interessen for samfunnslønn vært heller laber. Et hederlig unntak er sosialantropologen Cato Wadel som ut fra en kritisk drøfting av arbeidsbegrepet (1978) kom frem til at samfunnslønn ville være den eneste rettferdige løsningen på fordelingsproblemet.

Anarkisten Syphilia Morgenstjerne (1999) og den tidligere anarkisten Christian Vennerød (1982) har også argumentert for samfunnslønn (under vignetten borgerlønn). I de etablerte politiske miljøene har debatten om samfunnslønn vært mager. Ordningen ble likevel foreslått av Arbeiderpartiet i 1971. I utkast til partiets arbeidsprogram for 1981–85 nevnes også at en «garantert minsteinntekt» må utredes. I dag er Venstre det partiet som sterkest, om enn ikke alt for høylytt, støtter kravet.

Venstres leder Lars Sponheim påpeker overfor *Le Monde diplomatique* at en ordning med samfunnslønn ville tvinge oss til en ny gjennomgang av holdninger og spørsmål rundt definisjoner av arbeid og verdiskaping:

– Samfunnslønn vil i realiteten bety en anerkjennelse av at individet selv i større grad skal kunne definere sitt arbeid og virke. Arbeidsbegrepet vil kunne utvides til beste for enkeltmennesket og for samfunnet.

– Samfunnslønn innebærer i realiteten en helt ny type tenkning om forholdet mellom staten og borgerne. Fra å være definert som sosialklienter, trygdemottakere og låntakere, gis borgerne en grunntrygghet som vil gi grobunn for positiv utvikling av den enkeltes ressurser. Troen på menneskets iboende muligheter og evner til å realisere disse må være fundamentet i fremtidens politikk, mener Sponheim.

Tidligere leder av Arbeiderpartiet, Reiulf Steen, er en av de som har gått inn for samfunnslønn. Han mener det hefter såpass mange svakheter ved dagens trygdesystem at det bør reformeres:

– Systemet er fryktelig komplisert. Jeg kjenner fremdeles ikke et eneste menneske som har oversikt over alle trygde- og støtteordningene som finnes. Som pensjonist har jeg ikke en gang klart å skaffe meg

full oversikt over beregningen av min egen pensjon.

Om årsakene til at samfunnslønn har stått svakt i Norge, sier Steen:

– Norge er i for stor grad preget av luthersk samfunnsmoral. Er det noe galt i å gi noen mulighet til å komme seg ut av tidsklemma en stund? Jeg tror nok mange ville være interessert i å tjene litt mindre dersom de kunne tegne, male, reise vekk eller ta seg av eldre i en periode.

– Dagens samfunn gjør at stadig flere av oss trenger å studere gjennom hele livet. En samfunnslønn vil oppmuntre til livslang læring. Da kan mennesker i alle livsfasen ta seg fri til å studere, mener Steen.

Ideen om samfunnslønn er ikke ny. I 1796 foreslo den engelske filosofen Thomas Paine en genuin unconditional grant (støtte uten forpliktelser). Hans poeng var at verden og dens ressurser ikke tilhørte noen og at alle hadde lik rett til å utnytte dem. De som hadde eiendom burde derfor betale grunnrente til de eiendomsløse.

Den første som foreslo en genuin minsteinntektsordning var Brusseladvokaten Joseph Charlier i boken *Solution du problème social ou constitution humanitaire* fra 1848.

Etter andre verdenskrig økte interessen for samfunnslønn kraftig blant sosialfilosofen og sosialpolitiske forskere. Det ble etablert egne forskningsinstitusjoner og nettverk. Det viktigste internasjonale nettverket er Basic Income European Network (Bien), som ble etablert i 1986. Av institusjoner kan nevnes de britiske Citizen's Income Trust og Citizen's Income Study Centre.

Hele syv nobelpristakere i økonomi har vist stor interesse for utfordringen av en samfunnslønnsordning (James Meade, Milton Friedman, Paul Samuelson, Herbert Simeon, Robert Solow, Jan Tinbergen og James Tobin). I nyere tid har den tyske filosofen Thomas Pogge foreslått en global samfunnslønn der alle verdens fattige får en såkalt dividende (utbytte) fra alle nasjonalstaters salg av naturressurser og fra avgifter på forurensning. Bakgrunnen er tanken om at alle skal kunne nyte godt av jordas ressurser og teknologiske fremskritt.

Sven Stokkeland har skrevet hovedoppgaven *Borgerlønn* hvor han blant annet tar for seg motforestillinger mot en slik ordning:

– De to viktigste innsigelsene mot samfunnslønn er det som kan kalles umulighetsteoremet og parasittinvingen. Førstnevnte handler om at samfunnslønn enten vil være for lav til å være sosialt akseptabel, eller for høy til at økonomien kan bære den.

– Dette skyldes at man forsøker å gjøre to ting på en gang – på den ene siden å gi en ytelse som er romslig nok til å hjelpe dem som i utgangspunktet trenger den, og på den andre

Tid for- - -

siden at ytelsen ikke må være så høy at den undergraver arbeidstilbudet.

– Parasittinnvendingen er en kritikk av at man ikke stiller noen krav til de som mottar pengene, og at samfunnet avviker fra gjensidighetsprinsippet. Dette er et prinsipp om at alle som nyter fruktene av sosialt samarbeid har en tilsvarende plikt til å gi et produktivt bidrag tilbake. Noe annet ville være utbytting av den produktive, skattebetalende delen av befolkningen, forteller Stokkeland.

Informasjonsdirektør Finn Langeland i Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) slutter seg til den siste kritikken:

– NHO har ikke tatt stilling til samfunnslønn. Jeg finner imidlertid mange betenkelige sider ved forslaget, spesielt når det gjelder dette med å yte og deretter få noe tilbake. Tolv prosent av den arbeidsføre befolkningen mottar syke- eller uføretrygd. I tillegg er arbeidsløsheten fortsatt relativt høy, målt etter hva vi er vant til her i landet. Det er neppe grunn til å tro at samfunnslønn til alle vil være et tiltak som kan bringe flere inn på arbeidsmarkedet, snarere tvert i mot, mener Langeland.

Spørsmålet er om samfunnslønnen når det kommer til stykket likevel kan være lønnsom for samfunnet:

– Det kan jeg vanskelig tenke meg. Vi vet ingenting om hvordan denne ordningen vil påvirke samfunns moralsen. Hvis X antall mennesker velger å motta samfunnslønn fremfor å arbeide, risikerer vi at en lang rekke samfunnsfunksjoner bryter sammen. Jeg tror en slik ordning vil skape flere problemer enn den løser.

Men er et beløp på 100.000 nok til at folk flykter fra arbeidslivet?

– Mange vil nok oppfatte 100.000 kroner for ikke å gjøre noe som relativt god betaling. Husk også at det finnes et svart arbeidsmarked. Disse pengene vil kunne virke som en spore til å gå inn i den svarte sektoren.

I en tid der Norge trenger mer nytenkning, mener mange at nettopp samfunnslønn er konstruktiv for å få en slik effekt. Til det svarer Langeland:

– Forslaget er fremmet, og det vil bli debattert. Tanken om at samfunnslønn vil kunne bidra til avvikling av en lang rekke byråkratiske ordninger, er besnærende. Men fokus når det gjelder nytenkingen bør være hvordan vi best kan utnytte vå-

re ressurser, styrke økonomien, øke sysselsettingen og trygge velferden. Vi lever i et av verdens mest privilegerte land, og har råd til å ta en debatt om et tema som samfunnslønn, noe som for det store flertall av verdens innbyggere fortoner seg som en ren illusjon. Men heller ikke i rike Norge kan vi lukke øynene for at vi må yte, før vi kan nyte.

Knut Halvorsen understreker på sin side at gjennomføring av en slik radikal reform krever at visse forutsetninger er tilstede:

– Tilstrekkelig mange må finne den nåværende situasjonen uholdbar. Og tilstrekkelig mange må dele en visjon om en bedre måte å løse problemene, og handle i forhold til dette. Det kan være nødvendig som et første skritt å inngå kompromisser for å sikre oppslutning om samfunnslønn, primært når det gjelder prinsippet om ubetinget betaling. Man kan for eksempel begrense samfunnslønnen til personer mellom 18 og 25 år, og gi dem ytelse tilsvarende folketrygdens minstepensjon. Flertallet av disse er i dag forsørget av foreldre, gjennom studiestøtte eller økonomisk sosialhjelp.

Samfunnslønn til denne kategorien imøtekommer idealet om like muligheter. Alle gis gode muligheter ved starten av voksentilværelsen – nettopp på et tidspunkt hvor de skal frigjøre seg fra foreldrene, skaffe seg bolig og kanskje etablere egen familie. Samtidig er det mulig å tenke seg vilkår for mottak av samfunnslønn, for eksempel at man forplikter seg til å delta i godkjent utdanning, yrkesopplæring, frivillig organisasjonsarbeid, alternativt omsorgsarbeid eller på annen måte gi noe tilbake til fellesskapet.

– Man bør ikke sette for høye krav siden ordningen skal være en rettighet. Den eneste forpliktelsen kan for øvrig være at mottakerne av samfunnslønn må benytte seg av stemmeretten ved stortings- og kommunevalg, foreslår Halvorsen.

Er samfunnslønn en realistisk samfunnsreform? Ja, ifølge nobelprisvinner James Meade. Han skrev i *Economic Journal* i 1978: «Historien viser at det som ikke er «politisk mulig» kan endre seg ganske radikalt og ganske raskt over tid. Ingenting blir politisk mulig med mindre det først blir foreslått og diskutert av en organisert gruppe mennesker».

LMD Norden

Med Bækkelund blant celebritetene i Praha

Av Svein Otto Hauffen

Kjell Bækkelunds flygel er forstummet. Men musikalske minner lever og gjenopplives. Kjell, såvel som felekunstneren Hilmar Alexandersen var de to mest ukonvensjonelle mennesker jeg har hatt gleden av å kjenne. «Meisterspelemannen Hilmar Alexandersen», skrev Sigbjørn B. Osa på konvolutten til ham som gjerne ytret: Mor sa ofte: «Hain Hilmar e litte godtoillat!» – Humor, kreativ fantasi og smittende toneglede, kjennetegnet den musikalske stil i spill og væremåte hos Hilmar og Kjell. Hvem undres da over gjensidig inspirasjon når de møttes?

– Uforglemmelig musikalsk festivitets minnes fra en helaften og en halv natt med Kjell og Hilmar i Steinkjer. Med dacapo, ved Kjells neste besøk. Vår siste fellesfeiring fant sted ved ambassaden i Praha. «Syttende mai, er vi så gla' i», heter det i de kjente strofer som nasjonalstemte nordmenn gir sin tilslutning, også her i Praha – «den gyldne stad i Europas hjerte». – Det er høyt under taket i den norske ambassade som gladelig inviterer hjemmefraværende landsmenn og -kvinner, til nasjonaldagens folkefest. En strålende vårdag hvor epletrær, syringer og gullregn synes å blomstre om kapp. Skjønt er det å vandre langs elven Moldau i disse løvsalige forårstider, mens småfuglene kvitrer vårgledens hymner til Skaperens pris. Klokken gikk også, og da en trikk kom beleilig forbi, entret vi den. En god stund suste vi langs denne vakre, titt besungne elven. Vi betraktet våre tsjekkiske medpassasjerer og tenkte: Vel er våren til for alle – men vi har noe som dere aldri får: 17. mai-feiring! Da blir vi alle nasjonalister. Minst for en dag. Men hva med dagen derpå? Med et rykk stanset trikken igjen. Tid for «vystup»/avstigning. Vi spaserte langs sidegaten Na Zatoree, hvor flere ambassaders residenser ligger i naboskap med hverandre. Ved gjerdeporten til en av dem sto besynderlige skrifttegn på et kjempestort messingskilt. «Her står det bare tull!» var vår før-

ste impuls. Neste blikk viste at nevnte ikke var tull, men kinesisk. Langs gjerdet ved neste port hang en kolossal «eske» med glass foran. På innsiden: Kjempefotos av Saddam Hussein med ulvegilet. «Verre og verre» tenkte vi, og hva blir det neste? På neste messingskilt leste vi: «Den Kongelige norske ambassade. Residens». Da mintes vi fyndordet: «Man har ikke fred lenger enn naboen vil!»

Blant celebritetene

Forventningsfulle gjester skred inn gjennom den vide port og inne i residensen ble vi ønsket velkommen av ambassadør Lasse Seim med fru Melanie. Ankomsten ble intonert med høviske velkomstord og tonefølge. Pluss apertiff av godt merke. Fra de høye haller ble vi bedt videre ut i det velpleide haveområdet omgitt av kjempehøye trær med mektige kroner. En norsk sanggruppe av de hvite luers broderskap underholdt med flerstemt korsang til gjestenes udelte glede. Deriblant ambassadører med fru, fra flere land. Bl.a. den indiske.

I 30 graders sommervarme møttes Ola og Kari, feststemt og festkledd til nasjonal fellesfeiring med ambassadører og andre celebriteter fra the upper then. Til gladlynt festivitets hvor snobbegrensene syntes å være en saga blott. Fra residensens balkong ble talen for dagen holdt av kulturminister Valgerd Svarstad Haugland. Flere godord fikk vi høre. Flest om en herremann ved navn Henrik Wergeland. Fortrøstningsfullt tilføyde hun: «I dag skal me ikke vere redde for klisjeane, for dei rører ved noko djupt inne i oss.» «Og takk for det» sa Wesenlund. Av gjestende kjendiser nevnes ellers Bjørn Kåre Godal, komponisten Trygve Madsen, dataguruen John Bing og Kjell Bækkelund. Flere kunne nevnes, men som Shakespeare sier: «What is a name?» Hva blir vel et navn når Kjell Bækkelund inntar flygelet, tar til tonene og fremtryller tonale perlekjeder, så vi andektig lyttende henføres til stemningsnivå hvor ord synes overflødige?

Efter denne musikalske fellesrei-

se til en høyere verden som gjorde oss til bedre mennesker (så lenge det varer), gjenfant man hverandre i selskapelig kommunikasjon. Kjell Bækkelund bad meg generøst til sitt bord hvor han residerte med sjarmende damer, under det mektigste av havens trær. Det ble ønskelig å friske opp nostalgiske minner fra våre inspirerende samtaler og samvær med Claes Gill og André Bjerke, i Steinkjer. Kjell turnerte dengang halve Norge rundt, først med Claes Gill og senere med André B.

Frühlingsrauschen

Festmaten var upåklagelig og ble servert med sans for det appetittvek-kende. Champagnen perlet i funk-lende bøhmiske krystallglass, stemningen steg, og et nasjonalfarvet følelsesbrus fremkalte et kollektivt velvære av dimensjoner; – i takt med det konsumerte alkoholinntak. Samværet ble videre krydret med mere og mindre spirituelle samtaler – i flere av ordets betydninger. Min venn prof. Ernest O. Rollé sier gjerne: «To communicate is the beginning of understanding».

Flere syntes åpenbart at den gjensidige forståelsen beveget seg henimot det fullendte.

Gradvis avrundet selv det nærmest fullendte seg henimot sin avslutning. Slik sett fikk også denne minneverdige 17. mai-dagen i Praha sin gyldne aftenrøde. Vel tilfreds og vel belåten, som «søta bror» sier, takket man for seg og begav seg på hjemvei. Hvem vet, i eftertankens lys demret det kanskje for flere enn undertegnede, at var det ikke for «søta bror», så hadde ingen av oss hatt noe å feire 17. mai for.

Toneglade skjønnerheter bad: «Play it again, Kjell!» Dacapo fulgte. Og spillet fortsatte for de utvalgte musikkelskere som fikk del i Kjells uforglemmelige Nachspiel. Det kuliminerte med Frühlingsrauschen – i alle ordets betydninger, og tonet ut, først ved neste morgenrøde.

Psykolog - - -

offentlig forvaltning, men også deler av det private næringsliv, særlig innenfor kunnskaps- og servicebedrifter.

Psykologer som ledere

Psykologer er en av samfunnets mest velutdannede grupper. Vi har både en akademisk og en profesjonorientert utdannelse. Vi har også det spesielle fortrinnet at vi er utdannet til å forstå både normalprosesser og avvik. Ut fra dette skulle man tro at psykologer i stor grad vil inneha ledende stillinger, særlig innenfor helsevesenet.

Tradisjonelt har imidlertid psykologer vist ubeslutsomhet i forhold til det å være formelle ledere. Som gruppe har vi ikke vist det store på-

gangsmotet til å kjempe om lederposisjoner, men har ofte nøyd oss med uformelle lederposisjoner eller vært rådgivere for de formelle lederne.

På noen områder har vi dog inntatt formelle lederstillinger. Dette gjelder særlig innenfor rusmiddel-feltet, og til dels i PP-tjenesten. Imidlertid er andelen psykologer som vil arbeide innenfor disse feltene synkende, og psykologistillingene har i stadig større grad blitt erstattet med andre yrkesgrupper. Vi har også hatt psykologer i roller som sykehusdirektører og helse- og sosialsjefer.

Innenfor helsevesenet har mange psykologer sittet i uryddige lederposisjoner, med uklare grenser mellom terapeut- og sjefsroller. Innenfor psykisk helsevern har de vanligste lederposisjonene vært stabsledere,

hvor psykologene har kunnet lede hverandre, men uten at de har hatt formell innflytelse på resten av systemet. Dessuten har de underordnede psykologene hatt andre linjeledere enn sjefspsykologen, noe som har medført klarhet og frustrasjoner for sjefspsykologene. De nye helselovene vil endre på dette, og vil i en helt annen grad enn før åpne for at psykologer kan innta formelle lederstillinger innenfor helsevesenet.

Andelen psykologer som har arbeidet i det private næringsliv eller i offentlig forvaltning har vært relativt liten, men er nå økende. De formelle lederposisjonene som psykologer har fylt i disse systemene har primært vært innenfor personalforvaltning.

En annen kilde til formelt lederskap – som nå er økende – er eier-

skap i konsulentbyråer.

Behov for lederopplæring

En leder må være villig til å ta den myndigheten som ligger i sjefsrollen. For å bli en god leder må man ha adekvate egenskaper, relevant opplæring, og motivasjon og vilje til å påvirke og ta beslutninger. Man må også være villig til å ta konsekvensene av lederansvaret.

Psykologisk kunnskap kan være en god støtte for en leder. Psykologer har en grunnutdanning som gir gode forutsetninger for å forstå samspill mellom enkeltmennesker og grupper, noe som er en viktig forutsetning for å kunne utøve ledelse. Men grunnutdanningen har vært for svak med hensyn til å forstå en del av de kreftene som utspiller seg både innenfor og mellom grupper. Mang-

lende kunnskap om ledelsesfagets bredde fører ofte til at viktige ledelsesområder ignoreres.

En god leder kan man bli gjennom å gå inn i lederroller og lære gjennom praksis, ved å ha gode modeller og mentorer rundt seg, gjennom å utveksle erfaringer med andre, gjennom god individualisert rådgiving, og gjennom lesing og utprøving. Det er mange alternative veier frem. Men vi trenger opplæring.

Det er på høy tid at vi starter en kritisk gjennomgang av vårt profesjonsstudium for å sikre at vi også i forhold til fremtidens krav, opprettholder psykologutdannelsen som en av verdens beste.

Dag og Tid 14.08.2004:

Kvalitetsreformasjonen

Om du planlegg for eit år, så skal du så korn. Om du planlegg for ti år, skal du plante tre. Om du planlegg for livet, skal du utdanne folk.

Ifylgje EU-kommisjonen skal dette vere eit kinesisk ordtak frå provinser Guanzi, og merkeleg nok har kommisjonen datert ordtaket til om lag 645 før Kristus. Tidlaust, men tidfesta, står dette ordtaket som motto på Kommissjonsrapport 678 frå 2001, som handlar om koss ein skal realisere eit sams område for livslang læring ikkje berre i EU, men i alle dei 40 landa som til no har slutta seg til det dei elles i Europa kallar Bologna-prosessen, men som vi kallar Kvalitetsreforma. Ved oppstarten av eit nytt akademisk år kan det høve å minne om kva denne reforma er ein del av.

Kvalitetsreforma vart handsama som stortingsmelding av Stortinget i 2001, og galdt i opphavet berre for høgre utdanning, men får no suksessivt fylgjer for alle utdanningssteg – noko stortingsmeldinga om grunnskulen frå i vår synte. På universiteta og på ein del høgskular vart det som vanleg er, etter at alt er vedteke og det for seint å kome med framlegg – stort oppstuss og mykje protester mot kvalitetsreforma. Som ein Oslo-professor eg kjenner sa det i vår: «No har eg brukt to år på å slåst mot Kvalitetsreforma, og eitt år på å innføre henne». Eg måtte nyfiken spørje: «Koss slost du mot Stortinget, då? Saboterte du alle vedtak, nekta du å utføre pålegg, eller prøvde du å omstøyte Stortingsinnstillinga? Eller, anka du kanskje saka inn for Kongen, du som er så gammal professor at du er utnemnd av Kongen sjølv og har sverga honom truskap?» Nei, anka til Kongen hadde han ikkje gjort. Då laut eg forundra spørje kva alt dette sytet skulle vere godt for. Sidan vart det noko grått mellom oss.

I 1999 møttest utdanningsministrar frå 29 land i Bologna. Det var ikkje tilfeldig at dei møttest i den byen, der det eldste universitetet i Europa finst (frå 1030), og der ein har eit mest forvillande mylder av fagtradisjonar – dei var tidleg ute med å sprette opp folk og drive biologisk granskning, til dømes, og dei hadde

jamvel eit gammalt maritimt utdanningsmiljø der midt inne i innlandet, no helst representert ved eit museum for skipsmodellar, noko som skriv seg frå den tida Bologna tilhørde Den sardinske republikken.

Akademisk er vel Bologna mest kjend for Umberto Eco, i dag. Men det var alt i alt ein høveleg stad for å skrive under ei erklæring om ein heilt ny universitets- og høgskulepolitikk i Europa, med seks hovudpunkt: Gradsystema skal vere samanliknbare, vere jamlike med omsyn til tid og innsats og vere lett skjønnelege for alle; i hovudsak skal alle land bruke eit system som bygger på to nivå, nemleg lågare og høgare grad; eit system for studiepoeng skal gjere det lett å jamføre mellom og også utveksle delar av eller heile studietilbod; utveksling av lærarar og studentar skal bli lettare, og eit europeisk sams system for å vurdere kvalitet i utdanninga skal etablerast.

I Noreg har vi siste året gjennomført det aller meste av Kvalitetsreforma, under ein del sukk og stønn frå dei tradisjonelle universiteta rett nok, men gjennomført er ho blitt. Så har det dukka opp ein del diskrepansar. I sin store visdom fann Stortinget såleis ut at det var noko som heitte mappeevaluering, og ulikt alle andre nasjonalforsamlingar i Europa vedok våre folkvalde eit pedagogisk prinsipp for sine akademikarar: Mappeevaluering skulle det bli. Utan omsyn til at berre eit fåtal (både av stortingsrepresentantane og høgskule- og universitetslærarane) veit koss slikt undervisnings- og vurderingsarbeid faktisk går føre seg. Nokon hadde visst fått føre seg at det var ein måte å spare pengar på, for då kunne den einskilde læraren jamt vurdere framgangen, så vart det ikkje så naudsynt med sluttevaluering og dyre innleigde eksterne krefter til å vere med i eksamenskommissjonane.

Dette var den andre diskrepansen i høve til Bologna-prosessen: I Sentral-Europa har ein nemleg erkjent behovet for å få meir ekstern vurdering, så ikkje systemet så vel som den einskilde studenten blir så totalt avhengig av den einskilde læraren/professoren som tilfellet er i dag. Av ein eller annan grunn – helst tankelaus gjerrigskap, får ein tru – har De-

partementet hos oss, gjennom tolkingar av Stortingsviljen, snudd Bologna-prosessen på hovudet i dette stykket, så dette kan vel ikkje halde fram særleg lenge.

Til gjengjeld har vi fått ei lang rad kontrollsystem. Ein god ting, tykkjest det meg, er at vi har fått NO-KUT – Norsk organ for kvalitetskontroll i utdanninga. Dette regjeringsorganet kan vurdere og akkreditere universitet og gradar og dei kan gje pålegg og rettledning om tiltak. Så langt ser det ut til å fungere vitugt og fritt – det seier eg ikkje berre av di Høgskulen i Stavanger vart godkjend som universitet, medan Bedriftsøkonomisk Institutt ikkje vart det. Det er ganske greitt å vite at der er eit slikt uavhengig organ, for eg må seie eg ikkje har eller har hatt full tillit til at alle vurderingar gjorde i dei organ vi har hatt, har vore fullstendig frie for hestehandlar og baktankar.

Men vi har klart å innføre noko nytt. Noko som kanskje er forklart i ei bok av no avdøde Alain Peyrefitte, tidlegare fransk utanriksminister og politisk altmoglegmann. Han gav i midten av 1990-åra ut boka *La société de confiance*, der han hevda at nordlege protestantiske land hadde store føremunar av at folk vart vist tillit. Har ein tillit til folk i dagleg virke og i handel og vandel, så kan ein snu seg mykje raskare rundt,

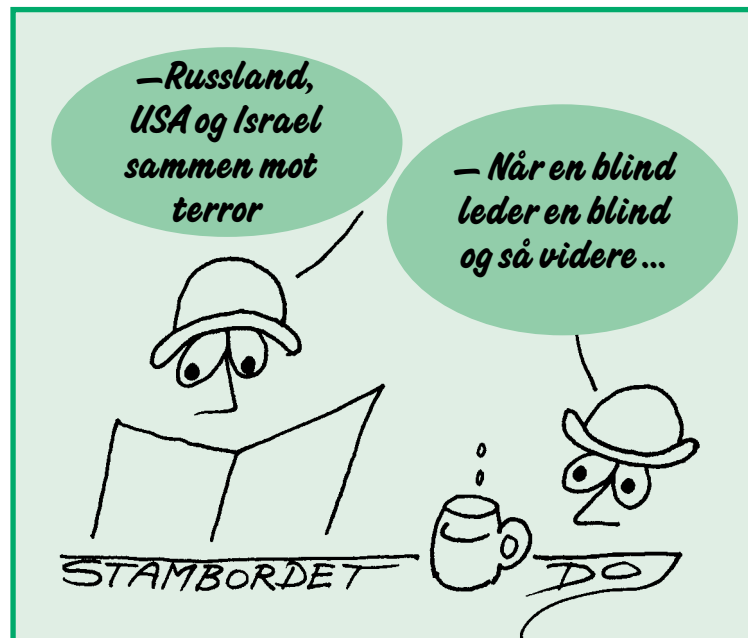
gjennomføre avtalar og innrette seg på omstenda på betre vis enn om alle må kontrollerast heile tida, slik ein gjerne driv med i institusjonar og organisasjonar i sør-europeiske land med gammal katolsk tradisjon. Sjølv har eg opplevd det franske universitetssystemet, eit tungrodd hierarkisk system der ein må spørje overordna om lov for det aller meste, og trur det kan vere noko i Peyrefitte-tankane.

Eg trur ikkje det er Kvalitetsreforma eller Bologna-prosessen si skuld at vi no blir overvelda av alskens for nærmelege kontrolltiltak. Vårt system for høgre utdanning var ikkje særleg velfungerande, universiteta er såleis stort sett trege mastodontar utan alt for stor evne til nyskaping innom mange område, og tida var overmogen for ei grundig opprydding og ombygging. Men samstundes kom denne nye moten i statsstyringa, også kalla «New Public Management». Og så fekk vi nettobudsjetteringa i staten, der vi berre skal få løyvingar etter kva for resultat vi oppnår. Samla effekt så langt har vore ei enorm kontrollingsglede, og ein utbreidd mistanke om at statstnemestmenn og -kvinner ikkje gjer jobben sin skikkeleg dersom dei får vere for mykje i fred.

Dei einskilde høgskular og universitet har utarbeidd alskens kontrollrutinar, somme med instruks-

sjons- eller handbøker som ingen normale menneske, og langt mindre professorar, kan forstå. Det er no greitt nok, vi tek langsamt til å slutte å øse oss opp over tøvet og får litt meir europeisk haldning, dvs. vi trekkjer på skuldrane over byråkratisk vitløyse og gjer jobben vår skikkeleg anten kontrollørane trur det eller ei – dei kjem jo elles aldri for å sjå etter, så dei har no berre med å hute seg. Merkeleg kor fort denne haldninga har sett seg. Men det er då i sanning ein stussleg måte å bli meir europeisert på.

No har kvalitetsreforma verka eit års tid. Eg tilhører dei som tykkjer det er spennande at vi har høve til å gjere ting på nye måtar, lage nye modular, gradar, kurs, at vi kan satse på å trekkje til oss studentar som gler seg med oss over å oppdage noko nytt. Så, om akademikarar kan halde opp med å syte, slik vi gjerne gjer når vi ikkje finn på noko betre, så kan året framover kan hende bli eit år der vi orienterer oss om kva som hender i dei førte landa vi samarbeider med for å få betre kvalitet i utdanninga. Vi skal jo bli eitt sams stort europeisk område for høgre utdanning, så vel som for livslang læring, innan 2010 i alle høve. Endeleg blir kanskje «den lærde republikken», med fri utveksling av idear, tankar og argument, ein historisk realitet.

Samfunnsliv

Redaksjon og ekspedisjon
6150 ØRSTA

Abonnement i hele Norden
Kr. 500,- pr år
kr. 250,- pr halvår

Annonsepris kr. 4,- pr mm
1. side kr. 4,50 pr mm

Abonnement kan tegnes
ved poststedene eller
direkte i ekspedisjonen

Sats og trykk:
Møre-Nytt, Ørsta